

ΡΑΣΠΡΑΒΑ ΣΒΕΤΟΓΑ ΜΑКСΙΜΑ СА ΠΙΡΟΜ* ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΜΕΤΑ ΠΥΡΡΟΥ

Св. Максим Исповедник

ΠΑΡΑΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣ χάριν τῶν κεκινημένων περι τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, παρουσία Γρηγορίου τῆ εὐσεβεστάτου πατρικίου, καί τῶν συνευρεθέντων αὐτῷ ὁσιωτάτων ἐπισκόπων, καί λοιπῶν θεοφιλῶν καί ἐνδόξων ἀνδρῶν, παρά Πύρρου, τοῦ γενομένου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καί Μαξίμου τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ, μηνί Ἰουλίῳ, ἰνδικτίωνος γ'. Πύρρου μὲν συμμαχοῦντος τῆ παρεισαχθείσῃ παρ' αὐτοῦ τε, καί τοῦ πρό αὐτοῦ ἐν τῷ Βυζαντίῳ καινοτομία· τουτέστιν· ἐνός θελήματος· Μαξίμου δέ συνηγοροῦντος τῆ ἄνωθεν εἰς ἡμᾶς ἐλθούσῃ πατρικῆι τε καί ἀποστολικῆι διδασκαλίᾳ· διά τοῦ ῥηθέντος ὑπερφυοῦς ἀνδρός, φημί δέ Γρηγορίου τοῦ ὑπερτίμου πατρικίου, τῶν λεχθέντων ἀνδρῶν· τουτέστιν Πύρρου καί Μαξίμου, ἀλλήλοις προσοπισθέντων. Προκατήρξατο δέ τῆς πρὸς Μάξιμον διαλέξεως ὁ Πύρρος, οὕτως εἰπών.

ΠΥΡΡΟΣ. Τί σοι κακόν ἐποιήσαμεν, κύρι ἀββά Μάξιμε, ἐγώ τε καί ὁ πρό ἐμοῦ, ὅτι οὕτω πανταχοῦ διασύρεις ἡμᾶς, αἰρετικὴν ὑπόληψιν παρά πᾶσι διδούς ἡμῖν; Τίς δέ οὕτω ποτέ, καίτοι κατά πρόσωπον ἀγνοούμενον θέα, ἐτίμησεν ἢ ἐσεβάσθη σε, ὡς ἡμεῖς;

*Белешка о расприви која се збила ра-
ди сѳора ѱокренуѳи о црквеним доѳмаѳи-
ма, у ѳрисусѳѳу Гриѳорија, блаѳочесѳѳивоѳ
ѳаѳѳриѳија, и еѳѳискоѳа који се обреѳѳо-
ше са ѳим, ѳе осѳалих часних мужева,
[расприви] између Пира, бившеѳ ѳаѳѳри-
јарха констѳанѳѳиноѳљскоѳ, и Максима,
ѳречасноѳ монаха, месеца јула, индикѳѳа
3. Пир, наѳме, засѳѳѳѳа новоѳарију коју
он и ѳеѳов ѳреѳходник у Визанѳѳиону уве-
доше, а ѳѳо је [новоѳарија] једносѳѳи воље,
док Максим ѳовори у складу са оѳѳачким и
аѳѳѳѳолским учењем које нам је дошло сви-
ше; намером, ѳак, нареченоѳа изванредноѳа
мужа, велим Гриѳорија ѳречасноѳа ѳаѳѳри-
ѳија, речени мужеви, Пир и Максим, бѳше
суочени. А обраѳѳи се најѳре Пир Максиму,
овако рекавши:*

ΠΙΡ: Шта ти зло учинисмо, господи-
не аво Максиме, ја и мој претходник, те
нас овако свуда ружиш, сумњичећи нас
пред свима да смо јеретици? А ко ти и
када осим нас, иако лично непознатоме,
одаде овакву част и поштовање?

* Изворник: *S. Maximi Disputatio cum Pyrrho*, PG 91, 287A–354B. У овом броју објављујемо први део расправе, закључно са колумном 320D Мињовог издања.

ΜΑΞ. Ἐπειδή, ὁ Θεός ἀκροᾶται, οὐδεὶς οὕτως, ἵνα ταῖς σαῖς χρήσωμαι λέξειςιν, ἐτίμησεν, ἢ ἐσεβάσθη με, ὡς ὑμεῖς· ἀλλ' ἀθετησάντων ὑμῶν νῦν τό Χριστιανόν δόγμα, φοβερὸν ἠγησάμην τῆς ἀληθείας τὴν πρὸς ἐμέ προτιμῆσαι χάριν.

ΠΥΡ. Τί γάρ δοξάσαντες, τό Χριστιανῶν ἠθετήσαμεν φρόνημα;

ΜΑΞ.. Ἐν θέλημα τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, καί τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ δοξάντες· καί μὴ μόνον δοξάσαντες, ἀλλά καί ἐπὶ λύμῃ τοῦ παντός τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας σώματος, διὰ καινῆς Ἐκθέσεως τοῦτο προτεθεικότες.

ΠΥΡ. Τί οὖν, ὁ ἔν θέλημα τοῦ Χριστοῦ δοξάζων, δοκεῖ σοι παρακεκινήσθαι τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας;

ΜΑΞ. Πάνυ μὲν οὖν. Τί γάρ ἀνοσιώτερον τοῦ λέγειν, τόν αὐτόν, ἐνί, καί τῷ αὐτῷ θελήματι, πρό μὲν τῆς σαρκώσεως τά πάντα ἐκ μὴ ὄντων συστήσασθαι· συνέχειν τε καί προνοεῖν, καί σωστικῶς διεξάγειν· μετὰ δέ τὴν ἐνανθρώπησιν τροφῆς ἐφιέσθαι καί πότου· τόπους τε ἐκ τόπων ἀμείβειν, καί τά ἄλλα πάντα ποιεῖν, τά διαβολῆς ἀπάσης, καί μομφῆς ἐκτός τυγχάνοντα· δι' ὧν καί πάσης, καθαρὰν ἔδειξε τὴν οἰκονομίαν φαντασίας.

ΠΥΡ. Εἰς ὁ Χριστός, ἢ οὐ;

ΜΑΞ. Ναί, εἰς προδήλως.

ΜΑКСИМ: Нико ми, Бог је сведок, не одаде овакву част и поштовање, да се послужим вашим речима; но, пошто се ви сада одрекосте хришћанске истине, изгледа ми страшним да претпоставим истини ово поштовање.

ПИР: А шта то мислимо, те се тиме одрекосмо хришћанског разбора?

ΜΑКСИМ: Мислите како је једна воља божанства и човештва Христовог; и не само што помислисте, већ сте и на поругу свега тела Цркве новим „Изложењем“ ово и објавили.

ПИР: Шта дакле? Који мисли да је једна воља Христова, теби се чини удаљеним од хришћанског учења?

ΜΑКСИМ: Зацело је тако. Јер шта је неприличније неголи говорити да је Он исти једном и истом вољом пре утеловање све из небића саздао, те да саздано одржава и провиђа, водећи га ка спасењу, па да након очовечења [тај исти и истом вољом] иска хране и пића, одлази из једног места у друго, и све друго [стварно] чини што је ван сваке оптужбе и прекора, показујући тиме домострој чистим од сваке маштарије.

ПИР: Један је Христос, или пак не?

ΜΑКСИМ: Један је, јасно.

ΠΥΡ. (=0289=)¹ Εἰ οὖν εἷς ὁ Χριστός, ὡς εἷς πάντως καὶ ἤθελεν, ἔν πάντως αὐτοῦ καὶ τὸ θέλημα· καὶ οὐ δύο.

ΜΑΞ. Τὸ λέγειν τι, καὶ προδιαστέλλεσθαι τοῦ λεγομένου τὰ σημαινόμενα, οὐδὲ ἕτερόν ἐστιν, εἰ μὴ πάντα συγχεῖν καὶ ἀσαφεῖ σπεύδειν ἕαν τὰ, περὶ ὧν ἡ ζήτησις· ὅπερ ἀλλότριον ἀνδρός λογίου καθέστηκε. Τοῦτο οὖν εἶπέ μοι· Ὁ Χριστός εἷς ὧν, Θεός μόνον ἐστίν, ἢ καὶ ἄνθρωπος;

ΠΥΡ. Προδήλως, Θεός ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος.

ΜΑΞ. Θεός οὖν φύσει καὶ ἄνθρωπος ὑπάρχων ὁ Χριστός, ὡς Θεός καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός ἤθελεν, ἢ ὡς Χριστός μόνον; Ἄλλ' εἰ μὲν προηγουμένως ὡς Θεός καὶ ἄνθρωπος ἤθελεν ὁ Χριστός, δηλονότι διϊκῶς, καὶ οὐ μοναδικῶς, εἷς ὧν ὁ αὐτός, ἤθελεν. Εἰ γάρ οὐδὲ ἕτερόν ἐστιν ὁ Χριστός παρά τὰς αὐτοῦ φύσεις, ἐξ ὧν, καὶ ἐν αἷς ὑπάρχει· προδήλως, ὡς καταλλήλως ταῖς ἑαυτοῦ φύσεσιν· ἤγουν, ὡς ἐκάστη πέφυκεν, εἷς ὧν καὶ αὐτός, ἤθελέ τε καὶ ἐνήργει· εἴπερ οὐδετέρα αὐτῶν ἀθέλητος ἐστιν, ἢ ἀνεέργητος. Εἰ δὲ καταλλήλως ταῖς ἑαυτοῦ φύσεσιν ὁ Χριστός, ἤγουν, ὡς ἐκάστη πέφυκεν, ἤθελέν τε καὶ ἐνήργει· δύο δὲ αὐτοῦ αἱ φύσεις· δύο αὐτοῦ πάντως καὶ τὰ φυσικά θελήματα· καὶ αἱ τούτων ἰσάριθμοι, καὶ οὐσιῶδεις ἐνέργειαι. Ὡσπερ γάρ ὁ τῶν τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνός Χριστοῦ φύσεων ἀριθμός, εὐσεβῶς νοούμενός τε καὶ λεγόμενος, οὐ διαιρεῖ τόν Χριστόν, ἀλλὰ σωζομένην κἀν τῇ ἐνώσει παρίστησι τῶν φύσεων τὴν διαφοράν· οὕτω καὶ ὁ ἀριθμός τῶν οὐσιῶδως προσόντων

ΠΙΡ: Ако је дакле један Христос, као један је и вољан био, тако да је свакако једна и воља његова, а не две.

ΜΑΞΙΜ: Рећи нешто без указивања на значења реченог, исто је што и допустити да се све о чему је расправа помеша и покаже само нејасност; ово, пак, није дело мудрога човека. Но, ово дакле реци ми: будући један, Христос је само Бог или и човек? Или пак оба истовремено, уједно Бог и човек.

ΠΙΡ: Уједно је и Бог и човек, јасно је.

ΜΑΞΙΜ: Постојећи, дакле, као по природи Бог и човек, исти и као Бог и човек беше вољан, или пак само као Христос? Али ако је Христос посебно као Бог и човек био вољан, јасно је да двојно, а не јединично вољан беше, [притом] исти један будући. Јер ако Христос није ништа друго осим што је по природама из којих и у којима постоји, наравно, у складу са сваком од природа, то јест, како је свакој природно, један будући и исти беше вољан и делаше, уколико ниједна од природа није невољна или неделатна. Ако, пак, Христос беше вољан и делатан у складу са сваком од природа, то јест, како је свакој природно, две су његове природе, па су свакако две и његове природне воље и овима једнака по броју и суштинска дејства. Јер као што број природа истога и једнога Христа, будући благочестиво поиман и речима објављиван, не дели Христа, већ очувава, поред јединства, и разлику природа, тако и број суштин-

¹ Бројеви у заградама означавају колумне у Мињовој Патрологији, и постављени су ради лакшег цитирања.

ταῖς αὐτοῦ φύσει θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν· κατ' ἄμφω γάρ, ὡς εἴρηται, τὰς αὐτοῦ φύσεις θελητικός ἦν ὁ αὐτός καὶ ἐνεργητικός τῆς ἡμῶν σωτηρίας· οὐ διαίρεσιν εἰσάγει· μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν αὐτῶν δηλοῖ καὶ μόνον, κἀν τῇ ἐνώσει φυλακὴν καὶ σωτηρίαν.

ΠΥΡ. Ἀδύνατον τοῖς θελήμασι, μὴ συνεισάγεσθαι τοὺς θέλοντας.

ΜΑΞ. Τοῦτο μὲν καὶ ἐν τοῖς ὑμετέροις γράμμασι τό παράλογον· οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἐξουσία κινούμενοι, ἀπεφήνασθε, συναιρόμενον ὑμῖν εἰς τοῦτο λαβόντες τὸν Ἡράκλειον, διὰ τό καὶ ὑμᾶς συνελθεῖν τῇ αὐτοῦ ἀθεμίτῳ καὶ παρανόμῳ μίξει, καὶ ταύτην δι' εὐλογίας κυρώσαι. Εἰ γάρ δοθῇ τοῖς θελήμασι συνεισάγεσθαι τοὺς θέλοντας, πάντως καὶ τοῖς θέλουσι τὰ θελήματα κατὰ τὴν εὐλογον ἀντιστροφὴν συνεισαχθήσεται· καὶ εὐρεθήσεται καθ' ὑμᾶς, τῆς ὑπερουσίου καὶ ὑπεραγάθου καὶ μακαρίας θεότητος· διὰ μὲν τό ἐν αὐτῆς θέλημα, μία καὶ ἡ ὑπόστασις κατὰ Σαβέλλιον· διὰ δέ τὰ τρία πρόσωπα, τρία καὶ τὰ θελήματα· καὶ διὰ τοῦτο τρεῖς φύσεις, κατὰ τὸν Ἄρειον, εἴπερ, κατὰ τοὺς πατρικούς ὄρους καὶ κανόνας, (=0292=) ἡ διαφορὰ τῶν θελημάτων καὶ φύσεων εἰσάγει διαφοράν.

ΠΥΡ. Ἀδύνατόν ἐστιν ἐν ἐνὶ προσώπῳ δύο ἀλλήλοις συνυπάρξαι θελήματα ἄνευ ἐναντιώσεως.

ΜΑΞ. Εἰ ἄνευ ἐναντιώσεως δύο θελήματα ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ προσώπῳ εἶναι οὐ δυνατόν, ἄρα μετὰ ἐναντιώσεως, κατὰ σέ, δυνατόν. Εἰ δέ τοῦτο, τέως τὰ δύο εἶναι ὠμολόγησας· καὶ πρὸς τὸν ἀριθμὸν οὐ

ски припадајућих његовим природама воља и дејстава, пошто Исти беше по обема природама, како је речено, и вољан и делатан за наше спасење, не уводи разлику, далеко било, већ, јасно је, само истих јединством одржање и очување.

ПИР: Немогуће је да воља не подразумева и вољног.

ΜΑΞΙΜ: Управо ово је и у вашим списима нетачно; не разумом, већ влашћу покретани објависте, имајући уза се у томе и Ираклија, [и то] зато што је он исти имао вашу подршку у склапању неправедног и противзаконитог брака који сте благосиљањем потврдили. Ако је, дакле, чињеница да постојање воље свагда подразумева постојање вољног, онда ће и, по благоразумној обратности, постојање вољног свагда подразумевати постојање воље. Тако ће се, по вама, наћи и да је надсуштственог, наддоброг и блаженог божанства, обзиром да је једна воља његова, једна и ипостас, што је у складу са Савелијем, а с обзиром пак да су три личности, да су и три воље, па тако и три природе, што је у складу са Аријем, будући да по отачким одређењима и правилима разлика воља подразумева и разлику природа.

ПИР: Немогуће је да у једној личности сапостоје две воље без међусобне супротстављености.

ΜΑΞΙΜ: Ако је немогуће да две воље постоје у једној личности без супротстављања, онда је по теби могуће да постоје уз супротстављање. Ако је тако, до сада си већ исповедио да су две; тако се по

διαφέρη, ἀλλ' ἢ μόνον πρὸς τὴν ἐναντιότητα. Οὐκοῦν λείπεται ζητεῖν τὴν ποιητικὴν τῆς μάχης αἰτίαν. Ποίαν οὖν ταύτην φῆς; Ἄρα τὴν κατὰ φύσιν θέλησιν, ἢ τὴν ἀμαρτίαν; Ἄλλ' εἰ μὲν τὴν κατὰ φύσιν εἴπηρ θέλησιν, ταύτης δέ οὐκ ἄλλον ἢ τὸν Θεὸν γινώσκομεν αἴτιον· ἄρα, κατὰ σέ, τῆς μάχης δημιουργός ὁ Θεός. Εἰ δέ τὴν ἀμαρτίαν· ἀμαρτίαν δέ οὐκ ἐποίησε, οὐδέ τὴν οἰانوῦν ἐναντίωσιν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν αὐτοῦ ὁ σαρκωθεὶς Θεός εἶχε θελήμασι. Τοῦ αἰτίου γάρ οὐκ ὄντος, οὐδέ τὸ αἰτιατόν προδήλως ἔσται.

ΠΥΡ. Φύσεως οὖν τὸ θέλειν;

ΜΑΞ. Ναί, τὸ ἀπλῶς θέλειν, φύσεως.

ΠΥΡ. Εἰ φύσεως τὸ θέλειν· οἱ ἐμφανέστεροι δέ τῶν Πατέρων ἐν θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων εἶπον· καὶ μία φύσις ἔσται οὕτω γὰρ τῶν ἁγίων καὶ τοῦ Θεοῦ.

ΜΑΞ. Καὶ ἀνωτέρω ἐρρήθη, ὅτι δεῖ, τὸν περὶ ἀληθείας λόγον ποιούμενον διαστέλλεσθαι τῶν λεγομένων τὰ σημανόμενα, διὰ τὴν ἐκ τῆς ὁμωνυμίας πλάνην. Ἀντερήσομαι γάρ σε καὶ αὐτός, ὅτι, οἱ ἐν θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων εἰπόντες ἅγιοι, πρὸς τὸ οὐσιῶδες τοῦ Θεοῦ καὶ δημιουργικόν θέλημα ἀποβλέποντες τοῦτο εἶπον, ἢ πρὸς τὸ θελητόν; Οὐ ταῦτόν γάρ τὸ τοῦ θέλοντος θέλημα, καὶ τὸ θελητόν, ὥσπερ οὐδέ τὸ τοῦ ὄρωντος ὀπτικόν, καὶ τὸ ὄρατόν· τὸ μὲν γάρ οὐσιωδῶς αὐτῷ προσέσσι, τὸ δέ ἐκτός τυγχάνει. Ἄλλ' εἰ μὲν πρὸς τὸ οὐσιῶδες

питању броја не разликујеш, већ само по питању супротстављености. Стога остаје да се тражи творбени узрок овог сукоба. Шта, дакле, кажеш о овоме? Да ли је тај узрок сама природна воља или грех? Ако пак кажеш да је природна воља, онда видимо да нема другог узрока доли Бога; тако је по теби Бог творац сукоба. Ако је пак грех, он греха не учини, нити ма какве супротности имаше отеловљени Бог у природним вољама својим. Па ако онда узрок не постоји, свакако неће бити ни узрокованог.

ПИР: Вољност, дакле, припада природи?

ΜΑΞΙΜ: Да, једноставна вољност припада природи.

ПИР: Ако пак вољност припада природи, а најпросвећенији међу оцима рекоше да је једна воља Божија и светих, онда ће тако бити и једна природа светих и Бога.

ΜΑΞΙΜ: Пре је већ речено како код онога што се говори о истини треба, с обзиром на обману која може доћи од једноименитости, разликовати од реченог значења. Тако ћемо те упитати и да ли су светитељи, када рекоше да је једна воља Бога и светих, имали у виду суштинску и творачку вољу Божију или оно што је предмет воље? Јер код вољнога није исто воља и предмет воље, као што и код онога који гледа није исто вид и оно што се види; једно је пак суштински њему присутно, а друго се споља налази. Али ако рекоше имајући у виду суштинско, не само

ἀπιδόντες εἶπον, οὐ μόνον ὁμοφυεῖς καί συνδημιουργούς εισάγοντες εὐρεθήσονται τῷ Θεῷ τούς ἁγίους, ἀλλά καί ἑαυτοῖς ἐναντιούμενοι, φύσαντες μὴ δύνασθαι τὰ ἕτερούσια κοινόν ἔχειν θέλημα. Εἰ δέ πρὸς τό θελητόν, ἄρα αἰτιολογικῶς· ἢ, ὡς τισι φίλον λέγειν, καταχρηστικῶς, τό θεληθέν θέλημα προσηγόρευσαν οἱ Πατέρες· καί οὐδέν ἔψεται ἄτοπον, τῶν φύσεως εἶναι τό ἀπλῶς θέλειν ὀριζομένων.

ΠΥΡ. Εἰ τοῖς θελήμασι πρὸς τε ἑαυτούς καί ἀλλήλους διαφέρομεν· νῦν μὲν, τοῦτο θέλοντες· νῦν δέ, τό αὐτό οὐ θέλοντες· φύσεως δέ τοῦτο, καί τοῦ αὐτῆς χαρακτηριστικοῦ λόγου, οὐ μόνον τῇ φύσει ἀλλήλων διαφέροντες εὐρεθησόμεθα, ἀλλά καί ἀπειράκις ταύτην μεταβάλλοντες.

ΜΑΞ. Οὐ ταῦτόν τό θέλειν καί τό πῶς θέλειν· (=0293) ὥσπερ οὐδέ τό ὄρα̅ν καί τό πῶς ὄρα̅ν. Τό μὲν γάρ θέλειν, ὥσπερ καί τό ὄρα̅ν, φύσεως· καί πᾶσι τοῖς ὁμοφυεῖσι καί ὁμογενέσι προσόν· τό δέ πῶς θέλειν, ὥσπερ καί τό πῶς ὄρα̅ν, τουτέστι θέλειν περιπατῆσαι, καί μὴ θέλειν περιπατῆσαι, καί δεξιὰ ὄρα̅ν, ἢ ἀριστερά, ἢ ἄνω, ἢ κάτω, ἢ πρὸς ἐπιθυμίαν, ἢ κατανόησιν τῶν ἐν τοῖς οὖσι λόγων, τρόπος ἐστὶ τῆς τοῦ θέλειν καί ὄρα̅ν χρήσεως, μόνῳ τῷ κεχρισμένῳ προσόν, καί τῶν ἄλλων αὐτόν χωρίζον, κατὰ τὴν κοινῶς λεγομένην διαφοράν. Εἰ δέ τοῦτο μαρτυροῦσαν τὴν φύσιν ἔχομεν, ἄρα τό θέλειν φαγεῖν, ἢ μὴ θέλειν φαγεῖν· ἢ τό θέλειν περιπατῆσαι, ἢ μὴ θέλειν· οὐ τοῦ πεφυκέναι θέλειν ἐστίν

да ће се наћи да светитељи тврде како су свети једноприродни Богу и сатворци, већ ће они сами себи бити противни, пошто рекоше како није могуће да иносудна бића имају заједничку вољу. Ако су пак имали у виду предмет воље, онда су етиолошки, или, како је некима милије рећи, катахристички,² оно што је предмет воље оци назвали вољом, тако да ништа неприлично неће доћи од оних који једноставну вољност одређују као оно што припада природи.

ПИР: Ако се вољама сами од себе и међусобно разликујемо – наине, час једно хоћемо, час исто то нећемо, што је од природе и ствар је њеног карактера – не само да ће бити да смо по природи међусобно различити, већ и да исту непрестано предајемо промени.

МАКСИМ: Није исто вољност и начин на који се она остварује, баш као што није исто ни вид и начин на који се гледа. Јер вољност, баш као и вид, припада природи; тако је она својство свих који су исте природе и рода. Како хтети, као и како гледати – тј. хтети ходити, или пак не хтети, гледати десно или лево, горе или доле, с обзиром на страст или с обзиром на поимање логоса који су у бићима – спада у начин употребе вољности и вида, што је својство једино онога који се служи овим моћима, а од других је одвојен по ономе што се уобичајено зове разлика. А имамо и природу која нам о овоме сведочи, наине, хтети јести или не хтети, хтети ходити или не хтети – у овоме нема укидања природне вољности, већ само начина њеног оства-

² „злоупотребно“, не у складу са простим значењем – преносно.

ἀναίρεσις, ἀλλὰ τοῦ πῶς θέλειν, τουτέστι, τῶν θελητῶν ἐστὶ γένεσις καὶ ἀπογένεσις. Οὐτε γάρ, εἰ ὑποθώμεθα τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ γενόμενα, θελητὰ αὐτοῦ ὄντα, ἀπογενέσθαι, τούτοις καὶ τὸ προεπινοούμενον αὐτῶν, οὐσιῶδες αὐτοῦ καὶ ποιητικὸν θέλημα συναπογενήσεται.

ΠΥΡ. Εἰ φυσικὸν λέγεις τὸ θέλημα, τὸ δὲ φυσικὸν πάντως καὶ ἠναγκασμένον, πῶς οὐκ ἀνάγκη, φυσικὰ λέγοντας ἐπὶ Χριστοῦ τὰ θελήματα, πᾶσαν ἐπ' αὐτοῦ ἐκούσιον ἀναρεῖν κίνησιν.

ΜΑΞ.. Οὐ μόνον ἡ θεία καὶ ἄκτιστος φύσις οὐδὲν ἠναγκασμένον ἔχει φυσικόν, ἀλλ' οὐδὲ ἡ νοερά καὶ κτιστή. Τὸ γὰρ φύσει λογικόν, δύναμιν ἔχει φυσικὴν τὴν λογικὴν ὄρεξιν, ἥτις καὶ θέλησις καλεῖται τῆς νοερᾶς ψυχῆς· καθ' ἣν θέλοντες λογιζόμεθα· καὶ λογιζόμενοι, θέλοντες βουλόμεθα. Καὶ θέλοντες ζητοῦμεν, σκεπτόμεθα τε καὶ βουλευόμεθα, καὶ κρίνομεν, καὶ διατιθέμεθα, καὶ προαιρούμεθα, καὶ ὀρώμεν, καὶ κεχρήμεθα. Κατὰ φύσιν δὲ ἡμῖν, ὡς εἶρηται, προσόντος τοῦ λογικῶς ὀρέγεσθαι, ἡγουν θέλειν, καὶ λογιζέσθαι· βουλεύεσθαι τε καὶ ζητεῖν, καὶ σκέπτεσθαι, καὶ βούλεσθαι, καὶ κρίνειν, καὶ διατίθεσθαι, καὶ αἰρεῖσθαι, καὶ ὀρμᾶν, καὶ κεχρησθαι· οὐκ ἄρα ἠναγκασμένα τὰ τῶν νοερῶν φυσικὰ. Πῶς δὲ καὶ τούτου δοθέντος, οὐ πάσης ἀτοπίας ἀτοπωτέρα ἢ τοιαύτη δειχθήσεται πρότασις; Εἰ γὰρ κατ' αὐτὴν τὸ φυσικὸν πάντως καὶ ἠναγκασμένον· φύσει δὲ ὁ Θεός Θεός, φύσει ἀγαθός, φύσει δημιουργός· ἀνάγκη ἔσται ὁ Θεός Θεός, καὶ ἀγαθός καὶ δημιουργός· ὅπερ καὶ ἐννοεῖν, μῆτι γε λέγειν, ἐσχάτης ἐστὶ βλασφημίας. Τίς γὰρ ὁ τὴν ἀνάγκην ἐπάγων; Σκόπει δέ, εἰ δοκεῖ, ὦ φιλότης, καὶ οὕτω τῆς τοιαύτης προτάσεως τὸ βλάσφημον. Εἰ γὰρ ὁ φυσικὰ

ρεῖα, тј. у питању је настајање и нестајање предмета воље. Тако, претпоставимо, ни настајање бића која су настала од Бога по вољи његовој неће подразумевати и настајање предустројене суштинске и творачке воље његова о њима.

ПИР: Ако вољу називаш природном, а природно је свагда и нужно, како се онда код Христа, пошто велиш да су његове воље природне, не укида слобода њиховог покрета?

МАКСИМ: Не само да божанствена и нестворена природа ништа природно нема по нужности, већ и умствена и створена. Јер оно што је по природи разумно има као природну силу разумну жељу, те се тако и воља зове вољом умствене душе, по којој волевши промишљамо, а промишљајући, [опет] волевши хоћемо. И волевши тражимо, испитујемо и саветујемо се, судимо, уређујемо, изабирамо, гледамо, употребљавамо. По природи нам је својствено, како је већ речено, да разумски тежимо, тј. да будемо вољни, промишљамо, саветујемо се и трагамо, проматрамо, хоћемо, судимо, уређујемо, изабирамо, смерамо, употребљавамо, што значи да природна својства умствених бића нису по нужности. Када се све ово узме у обзир, како да се од сваке бесмислице бесмисленијом не покаже поменута претпоставка? Јер ако је по њој природно свагда и нужно, а Бог је по природи Бог, по природи добар, по природи саздатељ, биће да је он нужно Бог, добар и саздатељ; а ово и мислити, некмоли говорити, крајња је хула. Ко још онда заступа нужност? Погледај ако хоћеш, пријатељу, и на овај начин у чему се састоји хулност

ἐπί Χριστοῦ λέγων τά θελήματα, πᾶσαν, κατὰ σέ, ἐκούσιον ἐπ' αὐτοῦ ἀναιρεῖ κίνησιν, ἀνάγκη τά μὲν φυσικῶς θέλοντα, ἀκούσιον ἔχειν κίνησιν· τά δέ φυσικῶς μὴ θέλοντα, ἐκούσιον. Οὐκοῦν οὐ μόνον Θεός, ὁ ὑπὲρ τά ὄντα· ἀλλά καί νοερά πάντα καί λογικά, φύσει ὄντα θελητικά, ἀκούσιον ἔξει κίνησιν· ἄψυχα δέ οὐ θελητικά, ἐκούσιον ἔξει κίνησιν. Πλήν ὅτι ὁ μακάριος Κύριλλος ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ πρὸς τὰς τοῦ Θεοδωρήτου μέμψεις, ἀπῆλλαξεν ἡμᾶς περιπτῶν πραγμάτων, διαρρήδην ἀποφηνάμενος, Μηδέν φυσικόν (=0296=) εἶναι ἐν τῇ νοερά φύσει ἀκούσιον. Καί τοῦτο ἔξεστι τῷ βουλομένῳ μαθεῖν, μετὰ χεῖρας λαβόντι τό τοιοῦτο κεφάλαιον.

ΠΥΡ: Ἐπειδὴ χρή τά ἐκ τῆς ἐξετάσεως ἀναφαινόμενα ἀληθῆ, εὐγνωμόνως ἀποδέχεσθαι· μετὰ δέ πολλῆς εὐκρινείας ἔδειξεν ὁ λόγος, φυσικά εἶναι τά ἐπί Χριστοῦ θελήματα· δυνατόν δέ ὡς περ ἐκ τῶν δύο φύσεων ἔν τι σύνθετον λέγομεν, οὕτω καί ἐκ τῶν δύο φυσικῶν θελημάτων ἔν τι σύνθετον λέγειν· ἵνα καί οἱ δύο λέγοντες θελήματα, διὰ τὴν φυσικὴν τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων διαφορὰν, καί οἱ ἔν λέγοντες, διὰ τὴν ἄκραν ἔνωσιν, μηκέτι ψιλῶν λέξεων ἔνεκεν πρὸς ἀλλήλους διαφέρωνται· εἴπερ οὐκ ἐν ὀνόμασιν ἡμῖν, φησὶν ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, ἡ ἀλήθεια, ἀλλ' ἐν πράγμασιν.

ΜΑΞ: Ὁρᾷς ὅτι ἐκ τούτου πλανᾶσθε, ἐκ τοῦ πάντη ἀγνοῆσαι ὅτι αἱ συνθέσεις τῶν ἐν τῇ ὑποστάσει ὄντων, καί οὐ τῶν ἐν ἐτέρῳ,

такве претпоставке. Који каже, наима, да су природне воље Христове, он тиме, по теби, укида слободу сваког Христовог покрета; тако ће нужно бити да оно по природи вољно има неслободан покрет, а оно по природи лишено воље слободан. Биће, дакле, да ће не само Бог, који је изнад бића, већ и сва умствена и разумска бића, будући по природи вољна, имати неслободан покрет; а бездушна пак и безвољна, слободни. Ипак, блажени нас је Кирил, у трећем поглављу по питању Теодоритових тужби, одрешио од многих трудова, недвосмислено објавивши: *Нишита љриродно у умсївеној љрироди није неслободно*. А ово је слободно научити ономе који жели да се лати овога поглавља.

ПИР: Треба благоразумно прихвати-ти оно што је истински показано у расправи, наима, како је показано мноштвом добрих расуђивања да су Христове воље природне. Но, будући да оно што је из две природе једним сложеним називамо,³ није ли исто тако могуће назвати једним и оно што је из две природне воље, тако да се они који говоре да су две воље Христове, полазећи од разлике природа, као и они који говоре да је једна, полазећи од чврстог јединства, више међусобно не разликују празним речима, *јер није нам у речима исїина*, како каже велики у богословљу Григорије, *већ у сїварности*?

ΜΑΞИΜ: Видиш ли да је ту узрок ваше прелести? Наима, ви не знате да је у питању састављање ентитета у ипостаси, а

³ Ипостас Христова. У овоме се види, чини се, сва слабост Пировог богословља: неразликовање ипостаси и природе; на ово Св. Отац указује већ првом реченицом одговора. Признајући да су воље природне, Пир ипак и даље настоји на њиховом *љриродном* јединству и то тако што повлачи аналогију између *једносїи* ипостаси и природе и њихових својстава. Наравно, ово само указује на монофизитску позадину његове теологије.

καί οὐκ ἰδίῳ λόγῳ θεωρουμένων, εἰσί. Καί τοῦτο κοινόν φρόνημα πάντων, καί τῶν ἕξω φιλοσόφων, καί τῶν τῆς Ἐκκλησίας θεοσόφων μυσταγωγῶν. Εἰ δέ τῶν θελημάτων σύνθεσιν λέγετε, καί τῶν ἄλλων φυσικῶν τήν σύνθεσιν λέγειν ἐκβιασθήσεσθε· εἴπερ εὐσυνάρτητον τόν τοῦ οἰκείου δόγματος λόγον δεῖξει βούλεσθε, τουτέστι, τοῦ κτιστοῦ καί ἀκτίστου, τοῦ ἀπείρου καί τοῦ πεπερασμένου, τοῦ ἀορίστου καί τοῦ ὠρισμένου, τοῦ θνητοῦ καί τοῦ ἀθανάτου, τοῦ φθαρτοῦ καί τοῦ ἀφθάρτου, καί εἰς ἀτόπους ἐξενεχθήσεσθε ὑπολήψεις. Πῶς δέ τό ἐκ τῶν θελημάτων, θέλημα προσαγορευθήσεται; Οὐ γάρ δυνατόν τό σύνθετον τῆ τῶν συντεθειμένων ὀνομάζεσθαι προσηγορίᾳ. Ἡ οὕτω γε καί τό ἐκ τῶν φύσεων, φύσις, κατά τούς πάλαι αἰρετικούς προσαγορευθήσεται. Προσεπιτούτοις δέ καί πάλιν αὐτόν θελήμασι τοῦ Πατρός χωρίζετε, συνθέτῳ θελήματι σύνθετον καί μόνην χαρακτηρίσαντες φύσιν.

ΠΥΡ. Οὐδέν οὖν, καθάπερ αἱ φύσεις, καί τά αὐτῶν φυσικά εἶχε κοινόν;

ΜΑΞ. Οὐδέ, ἢ μόνην τήν τῶν αὐτῶν φύσεων ὑπόστασιν. Ὡσπερ γάρ ὑπόστασις ἦν ὁ αὐτός ἀσυγχύτως τῶν αὐτῶν φυσικῶν.

ΠΥΡ. Τί οὖν οἱ Πατέρες, ὧν οἱ λόγοι νόμος καί κανὼν Ἐκκλησίας καθέστηκε, καί τήν δόξαν, καί τήν ὕβριν οὐκ εἶπον κοινήν; Ἔτερον γάρ, φησίν, ἐκεῖνο, ἐξ οὗ τῆς δόξης κοινόν· καί ἕτερον, ἐξ οὗ τό τῆς ὕβρεως.

ΜΑΞ. Τῷ τῆς ἀντιδόσεως τρόπῳ τοῦτο ἀγίοις εἶρηται Πατράσι. Πρόδηλον

не у чему другоме, те да се тако сједињења не разумевају по сопственом логосу. А ово је општа мисао свих, како нехришћанских философа, тако и богомудрих црквених мистагога. Ако говорите да је у питању састављање воља, бићете принуђени и да кажете да постоји састављање осталих природних својстава, ако пак хоћете да покажете ваш догмат целовитим. Ово, наиме, значи да постоји састављање створеног и нествореног, бесконачног и коначног, ограниченог и неограниченог, смртног и бесмртног, трулежног и нетрулежног; овако ћете доспети у недопустиве претпоставке. Како се, наиме, оно што је из воља може називати вољом? Није могуће да се састављено назива именом онога од чега је састављено. Тако би се онда и оно из природа називало природом, што би и било у складу са тврдњама старих јеретика. Овоме још додајмо да га [Христа] тако, будући да су им воље различите, одвајате од Оца; наиме, састављањем воље и саму сте природу састављеном одредили.

ПИР: Зар онда не само природе, већ и њихова својства, ништа заједничко немају?

ΜΑΞΙΜ: Ништа, до саме ипоста-си истих природа. Христос, наиме, беше ипостас његових природа без сливања.

ПИР: А шта онда са оцима? Њихове су речи постављене за закон и правило Цркве; зар они не рекоше да су слава и понижење општа [стварност Христова]? Друго је, вели, оно из чега је оипшности славе, а друго из чега је оипшности йонижења.

ΜΑΞΙΜ: Ово свети оци рекоше на начин размене.⁴ Јасно је да где је разме-

⁴ ἀντίδωσις ἰδιομάτων; communicatio idiomatum.

δέ ως ἡ ἀντίδοσις ἑνός οὐκ ἔστιν, ἀλλά δύο, καί ἀνίσων· κατ' ἐπαλλαγὴν, τὰ φυσικῶς ἑκατέρῳ μέρει τοῦ Χριστοῦ προσόντα, κατὰ τὴν ἄρρητον ἔνωσιν θατέρων πεποιημένων (=0297=) χωρὶς τῆς θατέρου μέρους πρὸς τό ἕτερον κατὰ τὸν φυσικὸν λόγον μεταβολῆς καὶ συμφύρσεως. Εἰ οὖν τῷ τῆς ἀντιδόσεως τρόπῳ κοινόν λέγεις τό θέλημα, οὐχ ἔν, ἀλλά δύο λέξεις τὰ θελήματα· καὶ περιετράπη σοι πάλιν τό σοφόν εἰς ἐκεῖνο, ἐξ οὗ φυγεῖν ἐσπούδασας.

ΠΥΡ. Τί οὖν; Οὐ νεύματι τοῦ ἐνωθέντος ἀπὸ τῆς Λόγου ἢ σάρξ ἐκινεῖτο;

ΜΑΞ. Διαιρεῖς τὸν Χριστόν, οὕτω λέγων. Νεύματι γάρ αὐτοῦ ἐκινεῖτο καὶ Μωϋσῆς, καὶ Δαβὶδ, καὶ ὅσοι τῆς θείας ἐνεργείας χωρητικοί, τῇ ἀποθέσει τῶν ἀνθρωπίνων καὶ σαρκικῶν ιδιωμάτων γεγονάσιν. Ἡμεῖς δέ τοῖς ἀγίοις Πατράσιν, ὡς ἐν ἅπασι, κἀν τούτῳ ἐπόμενοι, φαμέν, ὅτιπερ αὐτός ὁ τῶν ὅλων Θεός, ἀτρέπτως γενόμενος ἄνθρωπος, οὐ μόνον ὡς Θεός ὁ αὐτός καταλλήλως τῇ αὐτοῦ θεότητι ἤθελεν, ἀλλά καὶ ὡς ἄνθρωπος ὁ αὐτός καταλλήλως τῇ αὐτοῦ ἀνθρωπότητι. Εἰ γάρ ἐξ οὐκ ὄντων τὰ ὄντα γενόμενα, καὶ τοῦ ὄντος, οὐ τοῦ μὴ ὄντος ἔχουσι ἀνθεκτικὴν δύναμιν· ταύτης δέ κατὰ φύσιν ἴδιον ἢ πρὸς τὰ συστατικά ὄρμη, καὶ πρὸς τὰ φθαρτικά ἀφορμή· ἄρα καὶ ὁ ὑπερούσιος Λόγος, ἀνθρωπικῶς οὐσιωθείς, ἔσχε καὶ τοῦ ὄντος τῆς αὐτοῦ ἀνθρωπότητος τὴν ἀνθεκτικὴν δύναμιν· ἢς τὴν ὄρμην καὶ ἀφορμὴν θέλων δι' ἐνεργείας ἔδειξε· τὴν μὲν ὄρμην ἐν τῷ τοῖς φυσικοῖς καὶ ἀδιαβλήτοις τοσοῦτον χρῆσασθαι, ὡς καὶ μὴ Θεόν τοῖς ἀπίστοις νομίζεσθαι· τὴν δέ ἀφορμὴν ἐν τῷ

на, нема једног, већ два, и то неједнака; по узајамности, а ово важи за оба Христова дела, природна својства једног бивају по неизрецивом јединству и својствима другога, без промене и смешања у шта друго, по логосу природе одговарајућег дела. Тако, ако вољу називаш заједничком на начин размене, рећи ћеш да није једна, већ две; тако ти се мудровање опет обрати у оно из чега си се трудио избећи.

ПИР: Шта, дакле? Зар се тело није покретало заповешћу сједињеног му Логоса?

МАКСИМ: Тако говорећи делиш Христа; наима, заповешћу његовом се кретаху и Мојсеј и Давид, и сви који су постали заједничарима божанске енергије свлачењем човечанских и плотских својстава. А ми, као и у свему, и у овоме следећи светим оцима, велимо да будући да је сам Бог свега, непроменљиво поставши човек, не само исти као Бог у складу са својим божанством био вољан, већ исти и као човек у складу са својим човештвом. Јер ако бића постала из небића имају тежећу силу бића а не небића, а ове је по природи својство наклон ка састављању а отклон од распадања, тако и надсушттаствени Логос, узевши човечанску суштину, имаше и тежећу силу његовог човештва, које наклон и отклон кроз енергију изволивши показа; наклон у коришћењу природним и непорочним енергијама, тако да су зато неверујући могли говорити како није Бог; отклон

καιρῷ τοῦ πάθους, ἐκουσίως τὴν πρὸς τὸν θάνατον συστολὴν ποιήσασθαι. Τί οὖν τῶν ἀτόπων ἢ τοῦ Θεοῦ πέπραχεν Ἐκκλησία, μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ καὶ κτιστῆς φύσεως, καὶ τοὺς δημιουργικῶς αὐτῇ παρ' αὐτοῦ ἐντεθέντας ἐν αὐτῷ ἀνελλιπῶς ὁμολογοῦσα λόγους, ὧν καὶ ἄνευ εἶναι τὴν φύσιν ἀδύνατον;

ΠΥΡ. Εἰ φυσικῶς ἡμῖν πρόσεστιν ἡ δειλία, τῶν διαβεβλημένων δέ αὕτη, ἄρα καθ' ἡμᾶς φυσικῶς ἡμῖν ἔγκειται τὰ διαβεβλημένα, ἦγουν ἡ ἀμαρτία.

ΜΑΞ. Πάλιν ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἑαυτόν, οὐ τὴν ἀλήθειαν παραλογίζῃ. Ἔστι γάρ καὶ κατὰ φύσιν καὶ παρά φύσιν δειλία· καὶ κατὰ φύσιν μὲν δειλία ἐστὶ, δύναμις κατὰ συστολὴν τοῦ ὄντος ἀνθεκτικῆ· παρά φύσιν δέ, παράλογος συστολή. Τὴν οὖν παρά φύσιν ὁ Κύριος, ἅτε δι' ἐκ προδοσίας οὖσαν λογισμῶν, ὅλως οὐ προσήκατο· τὴν δέ κατὰ φύσιν, ὡς τῆς ἐνυπαρχούσης τῇ φύσει ἀντιποιητικῆς τοῦ εἶναι δυνάμεως ἐνδεικτικῆν, θέλων δι' ἡμᾶς, ὡς ἀγαθός, ἐδέξατο. Οὐ γάρ προσηγείται ἐν τῷ Κυρίῳ καθάπερ ἐν ἡμῖν, τῆς θελήσεως τὰ φυσικά· ἀλλ' ὥσπερ πεινάσας ἀληθῶς, καὶ διψήσας, οὐ τρόπῳ τῷ καθ' ἡμᾶς ἐπεινάσεν καὶ ἐδίψησεν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμᾶς· ἐκουσίως γάρ· οὕτω καὶ δειλιάσας ἀληθῶς, οὐ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμᾶς ἐδειλίασε. Καὶ καθόλου φάναι, πᾶν φυσικόν (=0300=) ἐπὶ Χριστοῦ, συνημμένον ἔχει τῷ κατ' αὐτό λόγω καὶ τὸν ὑπὲρ φύσιν τρόπον ἵνα καὶ ἡ φύσις διὰ τοῦ λόγου πιστωθῇ, καὶ ἡ οἰκονομία διὰ τοῦ τρόπου.

ΠΥΡ. Οὐκοῦν ἵνα τὴν λεπτὴν ταύτην, καὶ τοῖς πολλοῖς δύσληπτον τεχνολογίαν

пак у време страдања, када слободно показа стрепњу од смрти. Шта је дакле неприлично учинила Црква исповедајући са човечанском и створеном природом и логосе при стварању од Господа њој савршено усађене без којих је и немогуће постојање природе?

ПИР: Ако нам је страх по природи својствен, а исти долази од порочних природних својстава, онда су нам, по вама, природни и пороци, тј. грех.

МАКСИМ: Опет се вараш полазећи од једноименитости и не достижеш истину. Постоји, наиме, природни и противприродни страх; природни је страх сила по стрепњи тежећа ка бићу; противприродни страх је противразумна стрепња. Кад је у питању противприродни страх који долази услед напуштања расуђивања, он Господу у потпуности беше стран; природни пак, будући сапостојећи природи као израз одбрамбене силе бића, изволевши нас ради, као добар, показа. Но, код Господа није бивало као у нас – да извољењу претходи природна потреба; већ како заиста ожедне и огладне, не пијаше и не засити се попут нас, већ на начин који превазилази нас: слободно; тако исто, уплашивши се истински, није се бојао као ми, већ на начин изнад нас. И, уопште речено, све природно Христос има присутно и постојеће по одговарајућем логосу и на натприродан начин. Тако бива да се логоса ради верује природа, а икономија пак начина ради.

ПИР: Да бисмо дакле избегли из овог непотребног и многима непојмљивог ба-

ἐκφύγωμεν, Θεόν τέλειον τόν αὐτόν, καί ἄνθρωπον τέλειον ὁμολογήσωμεν, τά λοιπά πάντα ἐκκλίνοντες, ὡς τοῦ τελείου τά φυσικά παρ' ἑαυτῶ συνεμφαίνοντος.

ΜΑΞ. Εἰ τό λέγειν τὰς φύσεις ἄνευ τῆς ἐκάστη προσούσης ιδιότητος, ἢ Θεόν τέλειον καί ἄνθρωπον τέλειον τόν Χριστόν, ἄνευ τῶν τῆς τελειότητος γνωρισμάτων, ἀπηρτισμένης κατά σέ εὐσεβείας ἐστί, ἀναθεματιζέσθωσαν αἱ σύνοδοι, καί πρό τούτων, οἱ Πατέρες· οὐ μόνον τὰς φύσεις, ἀλλά καί τήν ἐκάστης φύσεως ιδιότητα, ὁμολογεῖν ἡμῖν νομοθετήσαντες· καί οὐ μόνον Θεόν τέλειον καί ἄνθρωπον τέλειον τόν αὐτόν, ἀλλά καί τῆς τελειότητος τά γνωρίσματα, τουτέστιν, ὄρατόν καί ἀόρατον τόν αὐτόν καί ἕνα λέγοντες, θνητόν καί ἀθάνατον, φθαρτόν καί ἀφθαρτον, ἄπτόν καί ἀναφῆ, κτιστόν καί ἄκτιστον· καί κατ' αὐτήν τήν εὐσεβῆ ἔννοιαν, καί δύο εὐσεβῶς θελήματα τοῦ αὐτοῦ καί ἑνός ἐδογματίσαν, οὐ μόνον διά τοῦ ὠρισμένου ἀριθμοῦ τῶν δύο, ἀλλά καί δι' ἀντωνυμίας τοῦ ἄλλο καί ἄλλο· καί δι' ἀναλογίας τοῦ θεῖον εἰπεῖν καί ἀνθρώπινον. Οὐ γάρ ἐνί τρόπῳ ἢ τοῦ ἀριθμοῦ περιορίζεται φύσις.

ΠΥΡ. Εἰ οὐ δυνατόν ἐστί τὰς φωνάς ταύτας λέγεσθαι διά τήν τῶν αἰρετιζόντων ἐπήρειαν, ἀρκεσθῶμεν κἀν μόνοις τοῖς συνοδικῶς εἰρημένοις· καί μήτε ἕν, μήτε δύο εἴπωμεν τά θελήματα.

ΜΑΞ. Εἰ τά συνοδικῶς καί μόνον εἰρημένα χρή ὁμολογεῖν, οὔτε τήν μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, περιεκτικήν πάσης τῆς τοῦ μυστηρίου οὔσαν εὐσεβείας, χρή λέγειν, συνοδικῶς οὐκ ἐκπεφωνημένην.

вљења речима, као Бога савршеног истог и човека савршеног исповедимо, отклањајући се од свега осталог; наиме, одређењем „савршени“ обухваћена су сва природна својства.

МАКСИМ: Ако говориш о природама без својства које припада свакој природи, тј. о Христу као савршеном Богу и савршеном човеку, а без ознака савршенства, онда је по теби благочестиво да се анатемишу сабори, а пре ових и оци, који су нам озаконили да исповедамо не само природе, већ и својство сваке природе; и не само да истог Христа исповедамо Богом савршеним и човеком савршеним, већ и знаке ових савршенстава, тј. говорећи да је један и исти видљив и невидљив, смртан и бесмртан, трулежан и нетрулежан, додирљив и недодирљив, створен и нестворен; а по истој, дакле, благочестивој замисли, они учинише догматом и постојање две воље једног и истог, и то не само бројно, већ и по имену, као две различите, а оне се по аналогiji називају вољама божанства и човештва. Природа се, наиме, бројно не описује на један начин.

ПИР: Но, ако није могуће говорити ове речи услед оних који су у јереси, останимо само при ономе што су рекли сабори, па да тако не кажемо нити да је једна, нити да су две воље.

МАКСИМ: Ако треба исповедати само оно што је саборски изречено, тада, будући да није саборски изречено, не треба говорити ни „једна оваплоћена природа Бога Логоса“, а то је одредба која обухвата

Плὴν ὅτι καὶ οὕτω ταῖς φύσεσι καὶ τοῖς αὐτῶν ἰδιώμασι καὶ τὰ θελήματα συνομολογεῖν βιασθήσεσθε. Εἰ γὰρ τὰ φυσικῶς προσόντα ταῖς φύσεσι τοῦ Χριστοῦ, ἰδιώματα αὐτῶν εἶναι λέγετε, φυσικῶς δέ ἑκατέρω αὐτοῦ φύσει τό θέλειν ἐμπέφυκεν, ἄρα μετὰ τῶν ἄλλων φυσικῶν ἰδιωμάτων, καὶ τὰ θελήματα ταῖς φύσεσι συνομολογεῖν ἀναγκασθήσεσθε. Ἄλλως τε δέ, εἰ αἱ σύνοδοι ἐπὶ τῇ τοῦ ἐνόου θελήματος φωνῇ καὶ Ἀπολινάριον καὶ Ἄρειον ἀνεθεμάτισαν, ἑκατέρου αὐτῶν ταύτη πρὸς σύστασιν τῆς ἰδίας αἰρέσεως ἀποχρησαμένου τοῦ μὲν, ὁμοούσιον τῷ Λόγῳ διὰ τούτου τὴν σάρκα βουλομένου δεῖξαι τοῦ δέ, ἑτεροούσιον τὸν Υἱὸν πρὸς τὸν Πατέρα εἰσαγαγεῖν ἀγωνιζόμενου, πῶς εὐσεβεῖν ἡμᾶς δυνατόν, τὰς ἐναντίας τοῖς αἰρετικοῖς φωνάς οὐχ ὁμολογοῦντας; Ἡ δέ πέμπτη σύνοδος, ἵνα πάντα παραλίπω, θεσπίσασα αὐτολεξεῖ, Πάντα τὰ τῶν ἁγίων Ἀθανασίου, καὶ Βασιλείου, καὶ Γρηγορίου, καὶ ἄλλων τινῶν προσδιωρισμένως ἐγκρίτων [ἐκκρίτων] (=0301=) διδασκάλων συντάγματα, ἐν οἷς καὶ τὰ δύο ἔγκεινται θελήματα, δέχεσθαι, καὶ δύο παραδεδώκασιν θελήματα.

ΠΥΡ. Καὶ οὐ δοκεῖ σοι, τὰς τῶν πολλῶν πλήττειν ἀκοάς, τό φυσικόν θέλημα λεγόμενον;

ΜΑΞ. Ὑπεξαυρουμένης τῆς θείας, πόσα εἶδη ζωῆς ἐν τοῖς οὖσιν εἶναι λέγεις;

ΠΥΡ. Αὐτός εἶπέ.

ΜΑΞ. Τρία εἶδη ζωῆς εἰσιν.

сву тајну побожности. Да не помињем што ћете и тако бити приморани да са природама и њиховим својствима исповеда-те и воље. Јер ако се оно што природно припада природама Христовим назива својствима њиховим, а природно свака од његових природа има урођено вољу, онда је нужно да са осталим природним свој-ствима и воље исповедате. А поред тога, ако сабори због одређења о једној вољи предадоше анатеми Аполинарија и Арија, који су се њиме користили за подржавање сопствених јереси, наиме, један не би ли тиме показао да је Логосу једносушно те-ло, а други борећи се да уведе синовљеу другосушност од Оца, како нам је могуће да будемо благочестиви а да не исповеда-мо супротне речи од јеретика? Ако Пети сабор, да све остало оставимо по страни, богодолично вели да следи: *Све сасτiаве свешiоi Аiтiанасије, Василија и оба Григo-рија, као и групiх избраних учиишеља* – а у овима се помињу две воље, онда је јасно да су нам [сабори] предали и учење о две воље.

ПИР: Зар ти се не чини да многима пара уши називање воље природном?

ΜΑΞИΜ: Изузев божанског, шта велиш, какве врсте живота постоје у бићима?

ПИР: Сам реци.

ΜΑΞИΜ: Три су врсте живота.

ΠΥΡ. Ποῖα ταῦτα;

ПИР: Какве су то врсте?

ΜΑΞ. Ἦ φυτική, ἢ αἰσθητική, ἢ νοερά.

ΜΑКСИМ: Вегетативни, чулни и умни.

ΠΥΡ. Οὕτως ἔχει.

ПИР: Тако је.

ΜΑΞ. Ἐπειδὴ δέ ἕκαστον λόγῳ τινὶ δημιουργίας τῶν ἄλλων διακρίεται, τίς ὁ διακριτικός καὶ ἰδιάζων ἑκάστου εἶδους λόγος;

ΜΑКСИМ: Како је свака врста различита од других по некаквом творбеном логосу, који је логос [начело] различитости и посебности сваке врсте живота?

ΠΥΡ. Καὶ τοῦτο εἰπεῖν σε ἀξιῶ.

ПИР: И ово приличи да ти кажеш.

ΜΑΞ. Τῆς μὲν φυτικῆς ἴδιον ἢ θρεπτική, καὶ αὐξητική, καὶ γεννητική κίνησις· τῆς δέ αἰσθητικῆς, ἢ καθ' ὄρμην κίνησις· τῆς δέ νοεράς, ἢ αὐτεξούσιος.

ΜΑКСИМ: Вегетативне је покрет храњења, раста и рађања; чулне је покрет по наклоности, умне је самовласни покрет.

ΠΥΡ. Πάνυ εὐκρινῆ καὶ ἀσύγχυτον τὴν τῆς ἑκάστου εἶδους ζωῆς παρέστησας ιδιότητα.

ПИР: Потпуно благорасудно си и јасно изложио својство сваке врсте живота.

ΜΑΞ. Εἰ εὐκρινῆς καὶ ἀσύγχυτος ἢ ἑκάστου ἐδείχθη [εἶδους] ιδιότητος, πάλιν ζητῶ, εἰ κατὰ φύσιν πρόσεστι τῇ φυτικῇ ἢ θρεπτικῇ, καὶ αὐξητικῇ, καὶ γεννητικῇ κίνησις· καὶ τῇ αἰσθητικῇ, ἢ καθ' ὄρμην.

ΜΑКСИМ: Ако је благорасудно и јасно показано својство сваке врсте, поново ћу испитати да ли је по природи вегетативној врсти својствен покрет храњења, раста и рађања, а чулној пак по наклоности?

ΠΥΡ. Κατὰ φύσιν ἀναμφιβόλως.

ПИР: Недвосмислено је по природи.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν καὶ τῇ νοερά ἀκολούθως ἢ αὐτεξούσιος κίνησις.

ΜΑКСИМ: Следствено томе је и умном животу по природи својствен самовласни покрет.

ΠΥΡ. Καὶ τοῦτο πάνως δώσει ὁ ἀκόλουθα ταῖς οἰκείαις ἀρχαῖς δογματίζων.

ПИР: И ово ће свакако прихватити онај који догматизује у складу са поменутиим начелима.

ΜΑΞ. Εἰ οὖν κατὰ φύσιν πρόσεστι τοῖς νοεροῖς ἢ αὐτεξούσιος κίνησις, ἄρα πᾶν

ΜΑКСИМ: Ако је дакле умнима по природи својствен самовласни покрет,

νοερόν καί φύσει θελητικόν. Θέλησιν γάρ τό αὐτεξούσιον ὁ μακάριος ὠρίσατο Διάδοχος ὁ Φωτικῆς εἶναι. Εἰ δέ πᾶν νοερόν καί φύσει θελητικόν, γέγονε δέ ὁ Θεός Λόγος σάρξ ἀληθῶς καί λογικῶς τε καί νοερώς ἐψυχωμένη, ἄρα καί καθ' ὃ ἄνθρωπος, οὐσιωδῶς ὁ αὐτός ἦν θελητικός. Εἰ δέ τοῦτο, οὐκ ἄρα τὰς τῶν εὐσεβῶν ἀκοάς πλήττει λεγόμενον τό φυσικόν θελημα, ἀλλά τὰς τῶν αἰρετιζόντων.

ΠΥΡ. Ἐγώ μὲν ἤδη ἐν τοῖς φθάσασι ἐπέισθην, φυσικά εἶναι τὰ ἐπί Χριστοῦ θελήματα· καί περί τούτου ἐτέραν οὐκ ἐπιζητῶ ἀπόδειξιν. Οὐχ ἦττον γάρ τῶν θεωδῶς ἐκπεφασμένων, αὐτήν τῶν ὄντων τήν φύσιν ὁ λόγος μαρτυροῦσαν ἔδειξε, ὡς καταλλήλας ταῖς ἐαυτοῦ φύσεσιν ὁ αὐτός θέλων ἦν, εὐδοκῶν μὲν ὡς Θεός, ὑπακούων ὡς ἄνθρωπος, καί ὅτι κατάλληλα πάντως τὰ φυσικά θελήματα ταῖς φύσεσιν. Ἄναρχον μὲν τῆς ἀνάρχου, καί τῆς ἠργμένης ἠργμένον· καί ὅτι οὐ δυνατόν εἰς ἓν θέλημά ποτε συμπεσεῖν ἀλλήλοις, κἄν ἐνός καί τοῦ αὐτοῦ εἰσιν, ὥσπερ καί αἱ φύσεις, τό ἄναρχον καί τό ἠργμένον, τό ἄκτιστον καί τό κτιστόν, τό ποιῆσαν καί τό ποιηθέν, τό (=0304=) ἄπειρον καί τό πεπερασμένον, τό θεῶσαν καί τό θεωθέν. Οἱ δέ ἐν τῷ Βυζαντίῳ, ἔτι πρὸς τὰ φυσικά θελήματα ἀντιστατοῦντες, κατ' οἰκειώσιν φασιν εἰρηκεῖναι τοὺς Πατέρας ἔχειν τόν Κύριον τό ἀνθρώπινον θέλημα.

ΜΑΞ. Ἐπειδή αὐτός τῆς τοιαύτης αὐτῶν θαυμαστῆς καί λαμπρᾶς καθηγήσῳ παιδεύσεως· κατά ποῖαν οἰκειώσιν τοῦτό φασιν; Ἄρα τήν οὐσιώδη, καθ' ἣν τὰ φυσικῶς

σλεди и да је свако умствено биће природом и вољно. Јер управо је вољење оно што је самовласно, како је одредио блажени Дијадох Фотички. Ако је све умно природом и вољно, а Бог Логос је постао плот одушевљена истински разумно и умствено, следи и да је као човек исти суштински био вољан. Ако је дакле тако, неће благочестивима парати уши када се каже да је воља природна, већ јеретичима.

ПИР: До сада сам већ убеђен да су Христове воље природне, и о овоме не тражим више доказа. Јер поред онога што је богодолично показано, у беседи је приведена за сведока и сама природа бића, те је тако показано како у складу са својим природама исти беше вољан, благоволећи као Бог и будући послушан као човек, те да су природне воље увек одговарајуће природама. Беспочетна је наиме од беспочетне и почета од почете; није могуће да се икада у једну вољу међусобно саставе, иако су обе воље једнога и истог, као што су и природе – једна је наиме беспочетно, друга почето, једна створено, друга нестворено, једна творачко, друга створено, једна бесконачно, друга ограничено, једна обојујуће, друга обожено. А који се у Византиону још увек противе природности воља наводе оце који су рекли да по усвојењу Господ има човечанску вољу.

ΜΑΞΙΜ: Будући да се и сам држим овог њиховог [отачког] чудесног и јасног учења,⁵ реци ми, по каквом усвојењу веле да је ово? Да ли је по суштинском, по коме

⁵ Латински и бугарски превод који су нам били на располагању преводе овај део реченице другачије: *quandoquidem ipse ejusmodi admirabilis ac splendidae disciplinae dux auspexque fuisti.*

προσόντα ἕκαστος ἔχων, διά τήν φύσιν οἰκειοῦται· ἢ τήν σχετικὴν, καθ ἣν φιλικῶς τά ἀλλήλων οἰκειούμεθα καί στέργομεν, μηδέν τούτων αὐτοῖ ἢ πάσχοντες, ἢ ἐνεργοῦντες;

ПУР. Τήν σχετικὴν δολονότι.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν πρὶν τούτου δεῖξαι τό ἄτοπον, δικαιότερον ἂν εἶη ἀκριβέστερον ἐξετάσει, εἴ τε φύσει θελητικός ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, εἴ τε καί μή. Τούτου γάρ δεικνυμένου, σαφέστερον γενήσεται τῆς τοιαύτης αἰρέσεως τό βλάσφημον.

ПУР. Εἰ δοκεῖ, τοῦτο ἐξετάσωμεν.

ΜΑΞ. Ἀδίδακτα εἶναι τά φυσικά, οὐ μόνον οἱ λόγῳ τήν φύσιν διασκεψάμενοι, καί τῶν πολλῶν διαφέροντες ἔφασαν, ἀλλά καί ἡ τῶν χυδαιοτέρων συνήθεια. Εἰ δέ τά φυσικά ἀδίδακτα, ἀδίδακτον δέ ἔχομεν τό θέλειν· οὐδεὶς γάρ ποτε θέλειν διδάσκεται· ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος. Καί πάλιν, εἰ φύσει λογικός ὁ ἄνθρωπος· τό δέ φύσει λογικόν καί φύσει αὐτεξούσιον· τό γάρ αὐτεξούσιον, κατά τούς Πατέρας, θέλησις ἐστὶν· ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος. Καί πάλιν, εἰ ἐν τοῖς ἀλόγοις ἄγει μὲν ἡ φύσις· ἄγεται δέ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐξουσιαστικῶς κατά θέλησιν κινουμένῳ· ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος. Καί πάλιν, εἰ κατ' εἰκόνα τῆς μακαρίας καί ὑπερουσίου Θεότητος ὁ ἄνθρωπος γεγένηται· αὐτεξούσιος δέ φύσει ἢ θεία φύσις· ἄρα καί ὁ ἄνθρωπος, ὡς αὐτῆς ὄντως εἰκῶν, αὐτεξούσιος τυγχάνει φύσει· εἰ δέ αὐτεξούσιος φύσει, θελητικός ἄρα φύσει ὁ ἄνθρωπος· εἴρηται γάρ ἡδη, ὡς τό αὐτεξούσιον θέλησιν ὠρίσατο

свако ко има природна својства, има их због природе, или пак по односном, по коме по наклоности прихватамо и љубимо својства једни других, а да сами притом нити подносимо нити деламо шта од њих?

ПИР: Јасно је да је по односном.

МАКСИМ: Но, добро; пре него што се покаже неприличност овакве тврдње, праведније би било да се тачније испита да ли је природом човек вољан, или не. Када се ово покаже, постаће очигледнијом хулноост овакве јереси.

ПИР: Ако тако желиш, испитајмо и то.

МАКСИМ: Природна су својства ненаучена; овако не мисле само они који природу размотрише разумом – ови су мањина, већ је то уобичајено мишљење и мноштва простијих људи. Ако су, дакле, природна својства ненаучена, онда и то што смо вољни имамо ненаучено – нико се наине не учи како да има вољу – већ је човек природом вољан. И поново, ако је природом разуман човек, а природом разумно је и природом самовласно, а оно што је самовласно је по оцима вољење, биће и да је природом вољан човек. И поново, ако неразумна бића води њихова природа, водиће и у човеку самовласно покретаном, па ће опет бити да је човек природом вољан. И поново, ако је човек постао по образу блаженог и надсушног божанства, а природом је самовласна божанска природа, наћи ће се да је и човек, будући истинским образом ове, природом самовластан, а ако је човек природом самовластан, биће и вољан природом; већ је, наине, речено да су оци вољење одредили као оно само-

οί Πατέρες. Ἔτι τε, οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐνυπάρχει τό θέλειν· καί οὐ τοῖς μὲν ἐνυπάρχει, τοῖς δέ οὐκ ἐνυπάρχει· τό δέ κοινῶς πᾶσιν ἐνθεωρούμενον φύσιν χαρακτηρίζει ἐν τοῖς ὑπ' αὐτό ἀτόμοις· ἄρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος.

ΠΥΡ. Δέδεικται διά πλειόνων φύσει θελητικός ὢν ὁ ἄνθρωπος.

ΜΑΞ. Τούτου οὖν περιφανῶς δειχθέντος, διασκεψώμεθα, ὡς ἀνωτέρω ὑπεθέμεθα, καί τῆς αὐτῶν προτάσεως τό ἄποπον.

ΠΥΡ. Διασκεψώμεθα.

ΜΑΞ. Εἰ φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος, ὡς δέδεικται, (=0305=) κατ' αὐτούς δέ κατά τήν ἐν ψιλῇ σχέσει οἰκείωσιν τό ἀνθρώπινον θελήμα εἶχεν ὁ Χριστός, ἀνάγκη αὐτοῦς, εἴπερ ταῖς οἰκείαις ἀρχαῖς στοιχοῦσι, καί τά ἄλλα ἡμῖν φυσικά μετ' αὐτοῦ· φημί δὴ τοῦ κατά φύσιν θελήματος· κατ' οἰκείωσιν ψιλῆν λέγειν· καί εὐρεθήσεται αὐτοῖς ἡ τῆς ὄλης οἰκονομίας θεωρία καί μῆσις, κατά φαντασίαν λαμβανομένη. Ἐπειτα, εἰ ἡ ψῆφος Σεργίου, οὐ τοὺς πῶς, ἀλλά τοὺς ἀπλῶς δύο θελήματα εἰπόντας ἀνεθεμάτισε· λέγουσι δέ οὗτοι δύο, κἄν εἰ ἐσφαλμένως, διά τήν οἰκείωσιν· ἄρα οἱ ταύτης προϊστάμενοι, τῷ κατ' αὐτῶν συνηγοροῦσιν ἀναθέματι. Καί πάλιν, εἰ, κατά τήν ὑπ' αὐτῶν διεκδικουμένην πρότασιν, τοῖς θελήμασι πρόσωπα συνεισάγονται· ἄρα δύο θελήματα λέγοντες, καί εἰ ἐσφαλμένως, διά τήν οἰκείωσιν, ὡς εἴρηται, καί τά συνεισαγόμενα αὐτοῖς, κατά τήν τοιαύτην πρότασιν, λέξουσι

власно. Још к томе, ако у свима људима постоји вољност, дакле, није да у некима постоји, а у некима не постоји, а оно што се у свима заједно сагледава означава природу која постоји у јединкама које су од исте, биће да је природом вољан човек.

ПИР: Показано је мноштвом доказа да је човек природом вољан.

МАКСИМ: Пошто је то јасно показано, испитајмо, као што смо раније наумили, у чему је неприличност њихове претпоставке.

ПИР: Испитајмо.

МАКСИМ: Ако је, као што је показано, човек природом вољан, а по њима је пак Христос имао људску вољу по усвојењу у простом односу, онда ће бити приморани, ако се држе сопствених начела, да кажу како је и наша друга природна својства поред овога, велим воље по природи, имао по простом усвојењу; тако ће се наћи да увид и учење о свеколикој икономији долази по чистој маштарији. Затим, ако Сергијев декрет није анатемисао одређење начина сједињења две воље већ просто оне који кажу да постоје две воље, а ови наиме веле да су две, па макар и погрешно, тј. по усвојењу, биће и да су они због својих тврдњи предани анатеми. И поново, ако по претпоставци коју они заступају постојање воље подразумева лица, биће да ће они који веле да су две воље, иако, како је већ речено, то чине погрешно говорећи да су две по усвојењу, по овој претпоставци морати да са вољама уведу и њима одго-

πρόσωπα. Καί τίς οἶσει τήν εἰς δύο πρόσωπα τοῦ ἐνός κατατομήν;

ΠΥΡ. Τί οὖν οἱ Πατέρες; οὐχ ἡμέτερον εἶπον εἶναι, ὅπερ ὁ Χριστός ἐν ἑαυτῷ ἐτύπωσε θέλημα;

ΜΑΞ. Ναί, ἡμέτερον.

ΠΥΡ. Οὐκοῦν οὐ τό προσόν αὐτῷ φύσει διά τοῦ ἀνθρωπίνου ἐσήμαναν, ἀλλ' ὅπερ κατ' οἰκείωσιν ἀνεδέξατο.

ΜΑΞ. Ἐπειδή καί τήν ἡμετέραν φύσιν ὡσαύτως ἀνεληφέναι αὐτόν ἔφασιν, ἄρα κατ' αὐτούς καί αὐτήν τήν φύσιν κατ' οἰκείωσιν ψιλὴν ἔχων εὐρεθήσεται. Εἰ γάρ ἐκεῖνο ἀληθές, καί τοῦτο· εἰ δέ τοῦτο ψευδές, κάκεινο.

ΠΥΡ. Τί οὖν; τό ἡμέτερον ἐν ἑαυτῷ τυπῶσαι εἰπόντες, τό αὐτῷ φύσει προσόν ἐσήμαναν;

ΜΑΞ. Ναί.

ΠΥΡ. Πῶς τοῦτό φῆς;

ΜΑΞ. Ἐπειδή ὁ αὐτός ὄλος ἦν Θεός μετά τῆς ἀνθρωπότητος, καί ὄλος ὁ αὐτός μετά τῆς θεότητος· αὐτός, ὡς ἄνθρωπος, ἐν ἑαυτῷ καί δι' ἑαυτοῦ τό ἀνθρώπινον ὑπέταξε τῷ Θεῷ καί Πατρί, τύπον ἡμῖν ἑαυτόν ἄριστον καί ὑπογραμμόν διδούς πρός μίμησιν, ἵνα καί ἡμεῖς πρός αὐτόν ὡς ἀρχηγόν τῆς ἡμῶν ἀφορώντες σωτηρίας, τό ἡμέτερον ἐκουσίως προσχωρήσωμεν τῷ Θεῷ, ἐκ τοῦ μηκέτι θέλειν παρ' ὃ αὐτός θέλει.

ΠΥΡ. Ἐκεῖνο οὐ προθέσει κακῆ καί πανουργία (=0308=) τινί τοῦτο εἶπον, ἀλλά βουλόμενοι τήν ἄκραν ἔνωσιν δηλώσαι.

варајућа лица. А ко ће допустити цепање једнога у два лица?

ПИР: А шта са оцима? Зар не рекоше да је Христос у себи обликовао нашу вољу?

МАКСИМ: Да, нашу.

ПИР: Онда је дакле не значише као својство његове природе по очо-вечењу, већ се показа као да је има по усвојењу.

МАКСИМ: Пошто исто тако рекоше и за његово узимање наше природе, наћи ће се по њима и да саму нашу природу по простом усвојењу има. Ако је пак ово тачно, и оно је; ако је пак нетачно, и оно је.

ПИР: Шта, дакле? Рекавши да је наше у себи обликовао, имали су у виду својство његове природе?

МАКСИМ: Да.

ПИР: Како тако говориш?

МАКСИМ: Пошто исти сав беше Бог са човештвом и исти сав човек са божанством, он је као човек у себи и кроз себе човечије покорио Богу и Оцу дајући нам собом најбољи образац и пример за подражавање, како бисмо и ми, погледајући на њега као зачетника спасења, слободно наше предали Богу тако што нећемо волети ништа противно његовој вољи.

ПИР: Али они који се држе поменутих речи не чине то полазећи од какве криве претпоставке или лукавства, већ хотећи да објасне потпуно сједињење.

ΜΑΞ. Εἰ τοῦτο τοῖς ἀπό Σεβήρου δοθῆ, οὐκ εὐλόγως λοιπόν, ὅσον πρὸς τό δοθέν λῆμμα, κάκεινοι λέξουσιν· ὅτι οὐ κακῆ προθέσει, ἢ πανουργία τινί, μίαν λέγομεν φύσιν, ἀλλά βουλόμενοι, καθάπερ καί ὑμεῖς, διὰ τοῦ ἑνός θελήματος, τὴν ἄκραν ἔνωσιν δι' αὐτῆς δεῖξαι; Τοῖς γάρ αὐτῶν κατ' αὐτῶν, ὃν τρόπον καὶ Δαβὶδ κατὰ τοῦ Γολιάθ, χρῆσονται ὄπλοις. Ἰδοὺ ἔν [καὶ γάρ ἔν] θέλημα λέγοντες, ταῖς αὐταῖς ἐκείνοις καὶ ἐννοίαις καὶ φωναῖς συμπίπτουσι. Πλὴν τοῦτο τό ἔν θέλημα, τί βούλονται ὀνομάζειν; δίκαιοι γάρ εἰσι τούτου τὴν προσηγορίαν δοῦναι.

ΠΥΡ. Γνωμικόν τοῦτό φασι.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν, ἢ γνωμικόν καὶ παράγωγον· εἰ δέ παράγωγον, ἢ γνώμη, ὡς πρωτότυπον, οὐσία ἔσται.

ΠΥΡ. Οὐκ ἔστιν ἡ γνώμη οὐσία.

ΜΑΞ. Εἰ οὐσία οὐκ ἔστι, ποιότης ἔστί· καὶ εὐρεθήσεται ποιότης ἐκ ποιότητος· ὅπερ ἀδύνατον. Τί οὖν φασι τὴν γνώμην;

ΠΥΡ. Ἡ γνώμη οὐδέ ἕτερόν ἐστιν, ἢ ὅπερ ὁ μακάριος αὐτήν ὠρίσατο Κύριλλος, ὅτι τρόπος ζωῆς.

ΜΑΞ. Ὁ τρόπος τῆς κατ' ἀρετὴν, φέρε εἰπεῖν, ἢ κακίαν ζωῆς, ἄρα ἐξ ἐπιλογῆς ἡμῖν πρόσσεστιν, ἢ οὐ;

ΠΥΡ. Ἐξ ἐπιλογῆς, πάντως.

ΜΑКСИМ: Када би ово рекао севи-ровцима (што би било неразумно), каква би ти корист од тога била? Јер и они би тада рекли: *не велимо њо кривој ѡреѡио-сѡавци или каквим лукавсѡвом да је једна ѡприрода, већ хоѡећи, као и ви кроз једну вољу, да овим укажемо на ѡѡиуно сједи-њење*. Биће да ће их [севиловци] победити њиховим [монотелитским] оружјем, како је Давид учинио против Голијата.⁶ Јер види: који веле да је једна воља користе се истим појмовима и речима као и они [севиловци]. Но, поред тога што је једна, хоће ли да кажу још нешто о њој? Нека буду праведни па нека кажу каква је ова воља.

ПИР: Веле да је гномичка.

ΜΑКСИМ: Ако је дакле гномичка, онда је и изведена. Ако је пак изведена, биће да је гноми, као оно из чега је [гномичка воља] изведена, суштина.

ПИР: Гноми није суштина.

ΜΑКСИМ: Ако није суштина, онда је каквоћа, па ће тако бити да је каквоћа од каквоће, што је немогуће. Шта даље кажеш за гноми?

ПИР: Гноми није ништа друго до, како је то одредио блажени Кирил, *начин живоѡа*.

ΜΑКСИМ: Дедер реци, да ли врлински или зли начин живота зависи од избора, или пак не?

ПИР: Свакако да зависи од избора.

⁶ 1. Сам. 17, 51.

ΜΑΞ. Θέλοντες οὖν καί βουλευόμενοι ἐπιλεγόμεθα, ἢ ἀθελήτως καί ἀβουλεύτως;

ΠΥΡ. Ὁμολογουμένως θέλοντες καί βουλευόμενοι.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν ἡ γνώμη οὐδέ ἕτερόν ἐστιν, ἢ ποιά θέλησις, σχετικῶς τινος ἢ ὄντος ἢ νομιζομένου ἀγαθοῦ ἀντεχομένη.

ΠΥΡ. Ὁρθῶς τὴν τοῦ πατρικοῦ ὄρου ἐποίησω ἐξήγησιν.

ΜΑΞ. Εἰ ὀρθῶς ἡ τοῦ πατρικοῦ ὄρου ἐξάπλωσις γεγένηται, πρῶτον μὲν οὐ δυνατόν γνωμικόν λέγειν θέλημα. Πῶς γάρ ἐκ θελήματος θέλημα προελθεῖν ἐνδέχεται; Ἐπειτα δέ καί γνώμην λέγοντες ἐπὶ Χριστοῦ, ὡς ἡ περὶ αὐτῆς ἔδειξε ζήτησις, ψιλόν αὐτόν δογματίζουσιν ἄνθρωπον, βουλευτικῶς διατιθέμενον καθ' ἡμᾶς, ἀγνοῦντά τε καί ἀμφιβάλλοντα, καί ἀντικείμενα ἔχοντα· εἶπερ τις περὶ τῶν ἀμφιβαλλομένων, καί οὐ περὶ τοῦ ἀναμφιβόλου βουλεύεται. Ἡμεῖς μὲν γάρ ἀπλῶς φύσει καλοῦ φυσικῶς ἔχομεν τὴν ὄρεξιν· τοῦ δέ πῶς καλοῦ πείραν διὰ ζητήσεως καί βουλῆς. Καί διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμῶν καί γνώμη προσφυῶς λέγεται, τρόπος οὐσα χρήσεως, οὐ λόγος φύσεως· ἐπεὶ καί ἀπειράκις μετέβαλεν ἡ φύσις. Ἐπὶ δέ τοῦ ἀνθρωπίνου τοῦ Κυρίου, οὐ ψιλῶς καθ' ἡμᾶς ὑποστάντος, ἀλλὰ θεϊκῶς· Θεός γάρ ἦν (=0309=) ὁ δι' ἡμᾶς ἐξ ἡμῶν σαρκὶ πεφηνῶς, γνώμη λέγεσθαι οὐ δύναται. Αὐτό γάρ [αὐτῷ τῷ] τό εἶναι, ἤγουν, τό θεϊκῶς ὑποστῆναι, φυσικῶς καί τὴν πρὸς τό καλόν εἶχεν οἰκείωσιν, καί τὴν πρὸς τό κακόν ἀλλοτρίωσιν, καθῶς καί ὁ μέγας τῆς Ἐκκλησίας ὀφθαλμός Βασίλειος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ

ΜΑКСИМ: Да ли онда будући вољни и разматрајући бирамо, или пак невољно и без разматрања?

ПИР: Будући вољни и разматрајући, јасно је.

ΜΑКСИМ: Онда дакле гноми није ништа друго до каква воља, која се испољава односно нечега, бића или чега одређеног добрим.

ПИР: Право си протумачио отачко одређење.

ΜΑКСИМ: Ако је право протумачено отачко одређење, онда најпре није могуће да воља буде гномичка. Како да се допусти да је оно што из воље произилази воља? Јер ако говоре да је Христос имао гноми, догматизују о њему, како је расправа о гноми показала, само као о човеку који је као и ми разматрањем разлучивао, незнајући, двоумио се и имао међусобно супротстављене мисли, пошто се разматрају двосмислености, а не недвосмислено. Јер ми једноставно природом имамо природну тежњу ка добром, а на који је начин пак то добро добро испитује се расправљањем и разматрањем. Стога се говори да је у нас гноми прирођена, будући начином употребе природе, а не њеним логосом, јер би у супротном природа била у непрестаној промени. А човештву се Христовом, будући да оно није просто на наш начин ипостазирано, већ божански, пошто је Бог постао телом ради нас један од нас, не може приписати гноми. А самоме пак бићу што се божански ипостазирало је природно припадала склоност ка добру и отуђеност од зла, како и велико око Цркве Василије у тумачењу 44. псалма учећи вели: *А њо овоме је расу-*

μδ' ψαλμοῦ διδάσκων, ἔφη· «Κατά τοῦτο δέ ἐκλήψη καί τό Ἦσαῖα περί αὐτοῦ εἰρημένον, ὅτι Πρὶν ἢ γνῶναι τό παιδίον, ἢ προελέσθαι πονηρά, ἐκλέξεται τό ἀγαθόν. Διότι πρὶν ἢ γνῶναι τό παιδίον ἀγαθόν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρία τοῦ ἐκλέξασθαι τό ἀγαθόν. Τό γάρ, πρὶν ἢ, δηλοῖ ὅτι οὐ καθ' ἡμᾶς ζητήσας καί βουλευσάμενος, ἀλλά θεϊκῶς ὑποστάς, αὐτῷ εἶναι, τό ἐκ φύσεως εἶχεν ἀγαθόν.»

ΠΥΡ. Τί οὖν; φυσικαί εἰσιν αἱ ἀρεταί;

ΜΑΞ. Ναί, φυσικαί.

ΠΥΡ. Καί εἰ φυσικαί, διά τί μή ἐπίσης πᾶσιν ἐνυπάρχουσι τοῖς ὁμοφύεσι;

[ΜΑΞ. Πᾶσι τοῖς ὁμοφύεσιν ἐπίσης ἐνυπάρχουσι.]

ΠΥΡ. Καί πόθεν ἐν ἡμῖν τοσαύτη ἀνισότης;

ΜΑΞ. Ἐκ τοῦ μή ἐπίσης ἐνεργεῖν τά τῆς φύσεως. Ὡς εἴπερ πάντες ἴσως, ἐφ' ᾧ καί γεγόναμεν, ἐνηργοῦμεν τά φυσικά, μία ἄρα ἐδείκνυτο ἐν πᾶσιν, ὥσπερ ἡ φύσις, οὕτω καί ἀρετή, τό μᾶλλον καί ἥττον οὐκ ἐπιδεχομένη.

ΠΥΡ. Εἰ οὐκ ἐξ ἀσκίσεως ἡμῖν τά φυσικά πρόεισιν, ἀλλ' ἐκ δημιουργίας, ἢ δέ ἀρετή φυσική, πῶς πόνῳ καί ἀσκίσει τὰς ἀρετάς, φυσικάς οὖσας, κτώμεθα;

⁷ *Јер љре неџо научи деџе одбациџи зло а изабрати добро, оставиће земљу, на коју се љадиш, два цара њезина (Ис 7, 16); у Септуагинти: јер љре неџо шџо је деџе џознало добро и лоше одбације зло како би изабрало добро; а земља које се бојиш диће џусџа љред лицем двојице царева.*

дио и Исаија, о њему реченом: „Јер љре неџо шџо научи џознаџи зло, изабраће добро. Јер љре неџо шџо деџе џозна добро или зло, љрезире џоквареносџи како би изабрало добро“.⁷ А ово „љре неџо“ је јасно да значи како он није изабрао на нама својствџен начин, расџравивши и размоџривши, већ је, дугући да му је џџосџас божанска, добро имао [неџосредно] од љприроде.

ПИР: Шта, дакле? Врлине су природне?

МАКСИМ: Да, природне.

ПИР: Али, ако су природне, зашто онда код свих једноприродних нису и оне подједнако присутне?

[МАКСИМ: Али оне јесу подједнако присутне код свих једноприродних.]

ПИР: Откуда онда у нас таква неједнакост?

МАКСИМ: Отуда што се не дела у једнакој мери оно што је природно. Ако би сви једнако, пошто смо и једнако постали, делали што је природно, показала би се и врлина попут природе једном у свима, без разликовања мањег и вишег степена.

ПИР: Ако нам природна својства не припадају по подвигу већ стварању, те ако је врлина природна, како је онда могуће да трудом и подвигом стичемо врлине које су природне?

ΜΑΞ. Ἡ ἄσκησις, καί οἱ ταύτη ἐπόμενοι πόνοι, πρὸς τό μόνον διαχωρίσαι τήν ἐμφυρεῖσαν δι' αἰσθήσεως ἀπάτην τῇ ψυχῇ ἐπενοήθησαν τοῖς φιλαρέτοις· οὐ πρὸς τό ἔξωθεν προσφάτως ἐπεισαγαγεῖν τάς ἀρετάς· ἔκγεται γάρ ἡμῖν ἐκ δημιουργίας, ὡς εἴρηται· ὅθεν καί ἅμα τελείως διακριθῆ ἡ ἀπάτη, ἅμα καί τῆς κατά φύσιν ἀρετῆς τήν λαμπρότητα ἐνδείκνυται ἡ ψυχῇ. Ὁ γάρ μή ἄφρων, φρόνιμος· καί ὁ μή δειλός ἢ θρασύς, ἀνδρείος· καί ὁ μή (=0312=) ἀκόλαστος, σώφρων· καί ὁ μή ἄδικος, δίκαιος. Κατά φύσιν δέ ὁ λόγος, φρόνησις ἐστὶ· καί τό κριτήριον, δικαιοσύνη, καί ὁ θυμός, ἀνδρεία· καί ἡ ἐπιθυμία, σωφροσύνη. Ἄρα τῇ ἀφαιρέσει τῶν παρά φύσιν, τά κατά φύσιν καί μόνα διαφαίνεσθαι εἴωθεν· ὡσπερ καί τῇ τοῦ ἰοῦ ἀποβολῇ, ἡ τοῦ σιδήρου κατά φύσιν αὐγῇ καί λαμπρότης.

ΠΥΡ. Μεγίστη ἐντεῦθεν ἀναδέδεικται βλασφημία τοῖς γνώμην ἐπὶ Χριστοῦ λέγουσιν.

ΜΑΞ. Χρή μὴδέ τοῦτο παρελθεῖν ἀπαρασήμαντον, ὅτι πολύτροπον καί πολύσημον παρά τε τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ καί τοῖς ἀγίοις Πατράσιν ἐστὶ τό τῆς γνώμης ὄνομα, ὡς τοῖς ἐπιμελῶς ἀναγινώσκουσι δῆλον ὑπάρχει. Ποτέ μὲν γάρ ἐπὶ παραινέσεως καί ὑποθήκης αὐτό φέρουσιν· ὡς ὅταν λέγῃ ὁ Ἀπόστολος· Περὶ δέ τῶν παρθένων ἐπιταγήν Κυρίου οὐκ ἔχω· γνώμην δέ δίδωμι· ποτέ δέ ἐπιβουλής, ἡνίκα ὁ μακάριος Δαβὶδ· Ἐπὶ τόν λαόν σου κατεπανουργέσαντο γνώμην· ὅπερ ἄλλος ἐκδότης σαφηνίζων, Ἐπὶ τόν λαόν σου, ἔφη, κατεπανουργέσαντο βουλήν· ποτέ δέ ἐπὶ τῆς ψήφου· ὀπηνίκα Δανιήλ, ὁ ἐν

ΜΑКСИМ: Ако је једини смисао подвига и трудова који га прате код љубитеља врлина одбацивање прелести која се у душу усађује путем чула, а не пак да се врлине споља уводе, биће да су нам усађене од стварања, како је и речено; отуда је у души истовремено одбацивање прелести и пројављивање светлости природне врлине. Јер што није неразумно, разумно је; што није кукавичлук, храброст је и јунаштво; што није распусно, целомудрено је; што није неправедно, праведно је. Изречено по природи, мудрост је; суд по природи, правда је; срчаност по природи, јунаштво је; жудња по природи, целомудреност. Отклањањем, дакле, онога што је противприродно пројављује се једино оно што је природно, баш као што се скидањем рђе, показује природна сјајност и светлина гвожђа.

ΠΙР: Овим је показано да је превелика хула оних који Христу приписују гноми.

ΜΑКСИМ: Ипак, не треба пренебрегнути ни да се реч *гноми* користи на много начина и многозначно у Светоме Писму и код светих отаца, што је јасно онима који пажљиво читају. Каткад је користе у смислу подстицаја и савета, као када апостол каже: „А за девојке немам заповести Господње, него дајем *савеи*“,⁸ а каткад у смислу већа, као када блажени Давид каже: „Против народа твога сковаше заверу [гноми]“,⁹ што други приређивач вели појашњујући: „Против народа твога сазваше веће“; некада значи декрет, као када Данило, велики међу пророцима,

⁸ 1 Кор 7, 25.

⁹ Пс 82, 4.

προφήταις μέγας, λέγει περί τινος· Ἐξῆλθεν ἡ γνώμη ἢ ἀναιδῆς ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως· ποτέ δέ ἐπί δόξης, ἢ πίστεως ἢ φρονήματος, ἠνίκα Γρηγόριος ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος ἐν τῷ πρώτῳ Περί Υἱοῦ λόγῳ διέξεισιν· «Ἐπεὶ δέ τό μὲν ἐπιτιμᾶν οὐ μέγα, ῥᾶστον γάρ, καί τοῦ βουλομένου παντός· τό δέ ἀντεισάγειν τήν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀνδρός ἐστίν εὐσεβοῦς καί νοῦν ἔχοντος.» Καί ἀπλῶς, ἵνα μή καθ' ἐν τά πάντα διεξερχόμενος, ὄχλον ἐπισωρεύσω τῷ λόγῳ, κατὰ εἰκοσιοκτώ σημαίνόμενα παρά τε τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ καί τοῖς ἀγίοις Πατράσιν ἐπιτηρησάμενος, τό τῆς γνωμῆς εὖρον ὄνομα· οὐδέ γάρ κοινοῦ τινος ἢ ἰδικοῦ ἐμφαίνειν χαρακτήρα, ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν πρό αὐτοῦ λεγομένων, ἢ τῶν ἐφεξῆς, ἢ τοῦ λέγοντος κανονίζεται διάνοια. Διό καί ἀδύνατον ἐνί καί μόνῳ σημαινομένῳ, τό τοιοῦτο ἀφορίσαι ὄνομα.

ΠΥΡ. Πῶς γάρ ἐνδέχεται τό πολλαχῶς λεγόμενον, ἐνός τινος εἶναι ἀποκληρωτικόν;

ΜΑΞ. Ἴνα οὖν τό αἰσχος τῆς τοιαύτης αἰρέσεως φανερώτερον γένηται, καί ἐτέρως τήν τοιαύτην διασκεψώμεθα πρότασιν.

ΠΥΡ. Εἴ σοι φίλον, διασκεψώμεθα.

ΜΑΞ. Ἐν θέλημα λέγοντες, εἴτε προαιρετικόν εἴτε γνωμικόν, εἴτε ἐξουσιαστικόν, εἰ καί ἐτέρως πως αὐτό καλεῖν βούλοιντο· οὐ γάρ διαφερόμεθα περί τούτου· ἢ θεῖον, ἢ ἀγγελικόν, ἢ ἀνθρώπινον τοῦτο λέγειν βιασθήσονται. Καί προηγουμένων μὲν, ὀπότερον τούτων αὐτό εἴπωσι, φυσικόν λέξουσιν· (=0313=) εἴπερ ἐκάτερον αὐτῶν φύσεως ὑπάρχει δηλωτικόν· καί ὅπερ διά τῆς διαιρετικῆς μεθόδου φεύγειν ἔδοξαν, τοῦτο

вели о нечему да „изиђе бесраман декрет од лица царева“,¹⁰ а некада мњење, веру или мисао као што ће бити код Григорија званог Богослов у првој беседи *О Сину*: „Осуђивање није велико дело, јер је лако и могуће свакоме који хоће; преображење сопствене мисли је пак дело побожнога и умственог човека“. И напросто, како не би набрајајући све појединачно начинио гомилу речи, истраживши Писмо и дела отаца нађох 28 различитих значења речи гноми; ова реч по себи не означава ништа опште или посебно, већ се замисао приповедача установљује на основу речи које јој претходе или следе. Стога је немогуће само једним значењем овакву реч одредити.

ПИР: Како је могуће да се оно што се говори на много начина сведе на једно значење?

ΜΑΞΙΜ: Како би срам такве јереси постао очевиднији, поново испитајмо такву претпоставку.

ПИР: Ако ти је по вољи, испитајмо.

ΜΑΞΙΜ: Говорећи да је једна воља, морају је назвати било изборном, било гномичком, било самовласном, било на неки други начин; у овоме се не разликујемо; опет, мораће да је одреде и као божанску, анђелску или човечанску. Но претходно, како год да је назову, рећи ће да је природна. А ако је заиста очевидно да свака од његових природа постоји, показаће се да ће аналитичким путем прихватити баш оно што поми-

¹⁰ Данило (LXX) 2, 15.

διά τῆς ἀναλυτικῆς συνιστῶντες ἐδείχθησαν. Ἐφεπομένως δέ, εἰ μὲν θεῖον αὐτό λέξουσι, Θεόν καί μόνον φύσει ὄντα τόν Χριστόν ἐγνώρισαν· εἰ δέ ἀγγελικόν, οὔτε Θεόν οὔτε ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀγγελικὴν τινα φύσιν· εἰ δέ ἀνθρώπινον, ψιλόν ἄνθρωπον καί ὑπεξούσιον αὐτόν ἔδειξαν.

ΠΥΡ. Ὅπηνίκα ταύταις περιπέσωσι ταῖς ἀτοπίαῖς, οὔτε φυσικόν οὔτε γνωμικόν λέγουσι τό θέλημα· ἀλλ' ἐπιτηδειότητι προσεῖναι ἡμῖν φασιν.

ΜΑΞ. Ἡ ἐπιτηδειότης αὕτη κατά φύσιν ἡμῖν πρόσεστιν, ἢ οὐ κατά φύσιν;

ΠΥΡ. Κατά φύσιν.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν πάλιν, κατά ἀνάλυσιν, φυσικόν λέξουσι τό θέλημα· καί οὐδέν ἐκ τῆς περιόδου ταύτης ἀπῶναιτο· καί ἐπειδή ἡ ἐπιτηδειότης ἐκ μαθήσεως ποιεῖται τὴν ἕξιν καί τὴν προχείρησιν· ἀπό μαθήσεως ἄρα καί προκοπῆς ἔσχεν ὁ Χριστός κατ' αὐτούς τὴν ἕξιν τοῦ θελήματος, καί τὴν προχείρησιν· καί προέκοπτεν, ἀγνοῶν πρό τῆς μαθήσεως τὰ μαθήματα. Τίνος οὖν χάριν τόν Νεστόριον ἀποστρέφονται, τῶν ἐκείνου θερμῶς ἀντεχόμενοι λέξεων καί ἐννοιῶν; Ὅτι δέ ἐν θέλημα λέγοντες, τὰ ἐκείνου διεκδικοῦσι, καί ἢ παρ' αὐτῶν συνηγορουμένη Ἐκθεσις μαρτυρεῖ, ἐν θέλημα ἀποφνηαμένη τόν Νεστόριον πρεσβεύειν, ἐπὶ τῶν πλαττομένων αὐτῶ δύο προσώπων.

ΜΑΞ. Ἐτι τέ τό, φυσικόν εἶναι θέλημα διωθούμενοι, ἢ ὑποστατικόν αὐτό, ἢ παρά φύσιν λέξουσι. Ἄλλ' εἰ μὲν ὑποστατικόν αὐτό φήσουσιν, ἐτερόβουλος οὕτω γε ἔσται ὁ Υἱός τῳ Πατρί. Μόνης γάρ ὑποστάσεως

слише да ће избећи путем разликовања. Из тога још следи да ако је назову Ђожанском, признаће Христа као једино Бога по природи; ако ли пак анђелском, онда ће бити да је нити Бог нити човек, већ каква анђелска природа; ако ли пак човечанском, учиниће га простим човеком и потчињеним бићем.

ΠΙΡ: А ако падну у такве неприлике, па да нити природном, нити гномичком називају вољу, већ каквом припадајућом нам способношћу?

ΜΑΞΙΜ: Да ли нам онда та способност припада по природи или не?

ΠΙΡ: По природи нам припада.

ΜΑΞΙΜ: Поново ће, дакле, аналитички, рећи да је воља природна – тако немају никакве користи од овог кружења; а пошто способност по научености постаје настројење и употреба, по њима ће бити да је Христос по учењу и труду имао настројење и употребу воље; па се тако трудио, будући да пре учења није знао научно. Зашто се онда окрећу од Несторија, када се чврсто држе његових речи и мисли? Јер говорећи како је једна воља оправдавају његове речи, а „Изложење“ које су саставили сведочи да једна воља чува Несторија с обзиром на две личности које је он измислио.

К томе и ако поричу да је воља природна, рећи ће било да је ипостасна, било да је противприродна. Но, ако кажу да је ипостасна, биће да је Син друге воље од Оца. Јер ипостасно је само оно што је

χαρακτηριστικόν τό ὑποστατικόν. Εἰ δέ παρά φύσιν, τήν ἐκπλωσιν τῶν αὐτοῦ δογματίζουσιν οὐσιῶν, εἴπερ φθαρτικά τῶν κατά φύσιν τά παρά φύσιν.

Ἦδέως δ' ἂν αὐτούς καί τοῦτο ἐροίμην, ὅτι ὁ τῶν ὄλων Θεός καί Πατήρ, καθ' ὃ Πατήρ θέλει, ἢ καθ' ὃ Θεός; Ἄλλ' εἰ μὲν καθ' ὃ ὁ Πατήρ, ἄλλο αὐτοῦ ἔσται παρά τό τοῦ Υἱοῦ θέλημα· οὐ γάρ Πατήρ ὁ Υἱός· εἰ δέ καθ' ὃ Θεός· Θεός δέ Υἱός, Θεός καί τό Πνεῦμα τό ἅγιον· ἄρα φύσεως εἶναι τό θέλημα δώσουσιν, ἦγουν φυσικόν.

Ἔτι, εἰ κατά τούς Πατέρας, ὧν τό θέλημα ἔν, (=0316=) τούτων καί ἡ οὐσία μία ἐστὶ· κατ' αὐτούς δέ, ἔν τό θέλημα τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καί τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ· ἄρα μίαν καί τήν αὐτήν τούτων λέγουσι τήν οὐσίαν. Καί πῶς οὕτω ἀσεβοῦντες, φασίν, ὅτιπερ τοῖς Πατράσιν ἔπονται;

Καί πάλιν, εἰ κατά τούς αὐτούς Πατέρας ἡ τῆς φύσεως διαφορά ἐν τῷ ἐνὶ θελήματι οὐ διαφαίνεται, ἀνάγκη αὐτούς ἢ ἐν θέλημα λέγοντας, φυσικήν ἐν Χριστῷ μὴ λέγειν διαφοράν, ἢ φυσικήν λέγοντας διαφοράν, ἔν θέλημα μὴ λέγειν, εἴπερ τοῖς πατρικοῖς κανόνσιν ἑαυτούς ἀπευθύνουσι.

Καί πάλιν, εἰ κατά τούς αὐτούς διδασκάλους, οὐκ ἔστι κοινόν ἀμφοτέρων, δηλαδή οὐσιῶν, τό θέλημα, ἀνάγκη αὐτούς ἢ ἄμφω τὰς φύσεις τοῦ αὐτοῦ μὴ λέγειν κοινῶς ἔχειν ἐν θέλημα· ἢ τοῦτο λέγοντας, φανερώς τοῖς πατρικοῖς ἀπομάχεσθαι νόμοις τε καί θεσπίσμασι.

ΠΥΡ. Λίαν σαφῶς, καί συντετημημένως ἔδειξεν λόγος τήν συμπλεγμένην πάση ἐπινοίᾳ τῶν δι' ἐναντίας ἀσέβειαν. Τί δέ λέγομεν, ὅτι καί ἐκ τῶν Πατέρων τοῦτο δεικνύειν ἐπιχειροῦσι;

одлика саме ипостаси. Ако ли је против природе, биће да догматишу укидање његових суштина, пошто противприродно уништава оно што је по природи.

А са задовољством ћемо их и ово упитати: да ли Бог свега и Отац има вољу по томе што је Отац, или по томе што је Бог? Ако ли по томе што је Отац, биће његова воља другачија од воље Сина; Отац, наима, није Син; ако ли по томе што је Бог, Бог је и Син, Бог је и Дух Свети; дакле, допустиће да је воља од природе, тј. природна.

К томе још: ако је, по оцима, код оних којих је једна воља једна и суштина, а по овима је пак једна воља Христовог божанства и човештва, биће да тврде како је једна и иста и њихова суштина. Па како овако хулећи веле да управо оцима следе?

К томе још: ако се по истим оцима разлика природа не може пројавити у једној вољи, биће нужно да они који говоре како је једна воља у Христу тврде како у њему нема разликовања по природи или да, ако ли се већ управљају по отачким правилима, кажу да у Христу постоји разликовање по природи и да онда у њему није једна воља.

К томе још: ако ли по истим учитељима обема суштинама није оно заједничко воља, нужно им је да или кажу како обе природе истога немају једну општу вољу, или да се, уколико не кажу, покажу борцима против отачких закона и увида.

ПИР: Веома јасно и сажето твоја беседа показа замршену сваком мишљу хулу противника. А шта да кажемо на то што се они служе и отачким списима у образлагању свога учења?

ΜΑΞ. Εἰ μὲν τοὺς διαροῦντας, καὶ τοὺς συγγέοντας τὴν ὑπερφυᾶ οἰκονομίαν, Πατέρας καλεῖν βούλονται, συγχωροῦμεν αὐτοῖς. Πάντες γάρ ἐν θέλημα ἐδόξασαν, καίτοι ἐκ διαμέτρου διεστηκότες τὴν ἀσέβειαν. Εἰ δὲ τοὺς τῆς Ἐκκλησίας, οὐδαμῶς τοῦτο συγχωρήσομεν αὐτοῖς. Ἐπεὶ δεῖξωσιν ἓνα μόνον τῶν ἐμφανῶν καὶ πᾶσι γνωρίμων, ὅπως καὶ ἡμεῖς ἐν ἡμέρᾳ τῆς τῶν ἡμετέρων διαγνώσεως, ἐγκαλούμενοι παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅτι τίνος χάριν ἀνεδέξασθε φωνήν, ὅλον λύουσαν τῆς ἐμῆς σαρκώσεως τὸ μυστήριον; ἔχομεν ἀπολογία, ὅτι τὴν ἐν πᾶσιν αἰδεσθέντες τοῦ Πατρὸς ὑπόληψιν.

ΠΥΡ. Τί οὖν τὸ εἰρημένον τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ· «Τὸ γὰρ ἐκείνου θέλειν οὐδὲ ὑπεναντίον τῷ Θεῷ, θεωθέν ὅλον,» οὐκ ἐναντίον τῶν δύο θελημάτων ἐστί;

ΜΑΞ. Οὐδαμῶς. Τοῦναντίον, τῶν δύο θελημάτων μὲν οὖν, καὶ τῶν ἄλλων πάντων ἐκφαντικώτερον.

ΠΥΡ. Πῶς τοῦτό φης;

ΜΑΞ. Ὅσπερ ἡ πύρωσις τὸ πυρωθέν καὶ τὸ πυρῶσαν ἑαυτῇ συνεισάγει, καὶ ἡ ψύξις τὸ ψυχθέν καὶ τὸ ψύξαν, καὶ ἡ βάδισις τὸ βαδίζον καὶ βαδίζομενον, καὶ ἡ ὄρασις τὸ ὄρων καὶ ὄρωμενον, καὶ νόησις τὸ νοοῦν καὶ νοούμενον· οὐ γὰρ δυνατὸν τὴν σχέσιν ἄνευ τῶν σχετῶν νοεῖν ἢ λέγειν· οὕτω κατὰ τὸ ἀκόλουθον, καὶ τὸ θεωθέν καὶ τὸ θεῶσαν. Ἄλλως τε δέ, εἰ τοῦ θεληματος θέωσις ἐναντία ἐστί τῶν δύο θελημάτων κατ' αὐτούς, καὶ ἡ τῆς φύσεως θέωσις ἐναντία ἔσται τῶν δύο

ΜΑКСИМ: Ако оне који разарају и упропашћују пречудесни домострој хоће да називају оцима, допуштамо им. Но, сви који мисле како је једна воља, држе се јереси дијаметрално супротне отачком учењу. Па ако мисле да их зову оцима Цркве, то им никако нећемо допустити. Али нека нам они покажу само једног од прослављених и општепризнатих отаца па да и ми, у дан нашега суда, када нас Христос позове и упита: Зашто примисте реч која разара тајну мога оваплоћења?, имамо апологију, јер у свему, наима, поштујемо став [једног светог] оца.

ПИР: А шта са речима Григорија Богослова, да *нејово вољење ни у чему није противно Божијем, јошито је сво од Боја*; није ли ово супротно учењу о двома вољама?

ΜΑКСИМ: Никако. Управо супротно, оно још боље показује учење о двома вољама и све остало у вези са тим.

ПИР: Како то мислиш?

ΜΑКСИМ: Баш као што је и пламтење од пламена и што пламти, пламеном пламти; хлађење је од хлада и што се хлади, хлађењем се хлади; ходање је од хода и што хода чини то ходањем; виђење је од вида и што види, виђењем види; као што је мишљење од мисли, и што мисли, мишљу мисли; није, наима, могуће говорити или мислити о односу без односећих се; следствено томе, и што је обојује мора бити од Бога. А друго је ако би обожење воље било супротно двома вољама по њима самима – тада би и обожење природе

φύσεων. Ἐπ' ἀμφοτέρων γάρ τόν αὐτόν τῆς θεώσεως τέθεικεν ὁ Πατήρ λόγον.

ΠΥΡ. Πάνυ συμβαίνουσα ἐδείχθη ἡ χρῆσις τοῦ Πατρός τοῖς δύο θελήμασιν· ἀλλά χρή τούτῳ σύμφωνον δεῖξαι καί Γρηγόριον, τόν τὴν Νυσσαέων (=0317=) φαιδρύναντα Ἐκκλησίαν. Ἐν γάρ αὐτόν φρονούντα παράγουσι θέλημα, ἐκ τοῦ εἰπεῖν τόν Πατέρα περὶ τοῦ Κυρίου. Ἡ ψυχὴ θέλει, τό σῶμα ἄπτεται· δι' ἀμφοτέρων φεύγει τό πάθος. Φασὶ γάρ ὅτι τῷ θείῳ θελήματι τῆς ἡνωμένης αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν θεότητος ἔφη ὁ Πατήρ, τὴν ψυχὴν τοῦ Κυρίου θέλειν.

ΜΑΞ. Οὐκοῦν κατὰ τόν αὐτόν εἰρμόν καί τό σῶμα τῆς θείας ἀφῆ ἔφη ἄπτεσθαι, καί ἔσται κατ' αὐτούς καί ἀπτή ἡ θεότης. Ἄ γάρ αὐτοὶ περὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Κυρίου λέγουσιν, ἕτερος ἐκ τῆς ἴσης ἐκφωνήσεως μεταγών περὶ τό σῶμα, εἰς ἐσχάτην αὐτούς ἀπάγει πλάνην.

ΠΥΡ. Πάνυ συνοπτικῶς τό βλάσφημον τῆς τοιαύτης ἐκδοχῆς παρέστησας. Τί δέ φαμεν καί περὶ τῶν παραγομένων αὐτοῖς ἀπό τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου χρήσεων; Ὡν μία ἐστὶν αὕτη· “Νοῦς Κυρίου οὐπω Κύριος, ἀλλ' ἢ θέλησις, ἢ βούλησις, ἢ ἐνέργεια πρὸς τι.”

ΜΑΞ. Καθ' ἑαυτῶν καί ταύτην προβάλλονται. Διό καί ὁ ἀληθὴς λόγος τοῖς αὐτῶν πρὸς ἀναίρεσιν τῶν αὐτῶν ἐν πᾶσι κέχρηται προβλήμασι. Μηδέ γάρ οὕτω ποτέ πτωχεύσειεν ἢ ἀλήθεια, ὥστε τῶν ἰδίων κατὰ τῶν ἀντιπάλων δεθῆναι ὄπλων. Εἰ γάρ, κατὰ τόν Πατέρα, “Νοῦς Κυρίου, οὐπω Κύριος” ἄλλο πάντως παρά τόν

било супротно двома природама. Стога је свети отац казао поменуће речи мислећи на обојујући однос међу вољама.

ПИР: Поново се показа како су наводи из дела овог светог оца у складу са учењем о двома вољама; но овоме треба показати сазвучним и Григорија, светило Ниске цркве. Њега, наима, наводе као заступника једне воље, пошто овај отац рече о Господу: *Душа изволи, тело се го-тиче; из оба бежи сѣрасѣ*. Они, дакле, кажу да је божанском вољом по ипостаси сједињеног јој божанства душа Господња била вољна.

МАКСИМ: По истом тумачењу Григорије онда рече да и тело додирује божанским додиром, па ће тако по њима и божанство бити додирљиво. Оно, наима, што говоре о души Господњој други ће, услед једнакости израза, помислити како се речи односе на тело, па ће их тако одвести у крајњу прелест.

ПИР: Поново си сажето образложио хулност оваквог предања. А шта да кажемо на речи које они изводе од Великог Атанасија? Међу њима је и ова: *Господ није само ум Господњи, већ и хтење, вољење и деловање према чему*.

МАКСИМ: И ово наводе сами против себе. То што истичу истините речи се по њих саме показује разарајућим. Али, неће, пак, бити ни да је истина толико осиромашила да се не може сопственим оружјем супротставити противницима. Јер ако по овом оцу *ум Господњи није Господ*, то ће бити да се ум Господњи не може поистоветити са Господом; наима, ум

Κύριον ἔσται ὁ νοῦς αὐτοῦ· τουτέστιν, οὐ φύσει Κύριος, ἤγουν Θεός, ὁ νοῦς τοῦ Κυρίου· καθ' ὑπόστασιν γάρ, αὐτοῦ γεγενῆσθαι πιστεύεται· καί τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ ἐπαγαγεῖν, ἢ θέλησιν, ἢ βούλησιν, ἢ ἐνέργειαν πρὸς τι, αὐτόν εἶναι· κανόνι χρώμενος πρὸς τοῦτο, τῷ ὄντι φιλοσόφῳ τῶν φιλοσόφων Κλήμεντι, ἐν τῷ ἔκτῳ τῶν Στρωματέων λόγῳ, τὴν μὲν θέλησιν, νοῦν εἶναι ὀρεκτικόν ὀρισαμένῳ· τὴν δὲ βούλησιν, εὐλογον ὄρεξιν, ἢ τὴν περὶ τινος θέλησιν. Πρὸς τι δέ (=0320=) ἐνέργειαν ὁ θεῖος οὗτος διδάσκαλος διότι πρὸς πάντα θεοπρεπῶς παρ' αὐτοῦ γενόμενα, τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθείσῃ αὐτῷ νοερά καὶ λογικῇ ἐχρήσατο ψυχῇ.

ΠΥΡ. Τῷ ὄντι, δι' ὧν ἀντιστρατεύεσθαι δοκοῦσι τῇ εὐσεβείᾳ, δι' αὐτῶν τὸν ἔλεγχον ὑπομείναντες ἠγνόησαν. Χρῆ δὲ καὶ τὴν ἑτέραν, ἣν ἐκ τοῦ Πατρὸς παράγουσιν, ἐπεξεργάσασθαι χρήσιν, πρὸς τὸ μηδεμίαν αὐτοῖς ὑπολιπεῖν πρόφασιν κατὰ τῆς ἀληθείας.

ΜΑΞ. Τίς αὕτη; ἀγνοῶ γάρ.

ΠΥΡ. Ἦ φησιν ὁ θαυμαστός ἐκεῖνος ἀνὴρ· «Γεγεννήθη ἐκ γυναικός, ἐκ τῆς πρώτης πλάσεως τὴν ἀνθρώπου μορφὴν ἑαυτῷ ἀναστησάμενος, ἐν ἐπιδειξίῃ σαρκός, δίχα δὲ σαρκικῶν θελημάτων, καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων, ἐν εἰκόνι κοινότητος. Ἦ γάρ θελήσιν, θεότητος μόνης.»

ΜΑΞ. Αὐθερμίνευτος οὔσα, οὐ δεῖται ὄλως τῆς ἐκ λογισμῶν βοήθειας.

Господњи није природом Господ, дакле Бог, већ се верује како је његов постао по ипостаси, а ово је очевидно и по ономе у чему се исти пројављује, а то је вољење, хтење и дејство ка чему. Ово је отац рекао користећи се правилом истинитог философа међу философима, Климента, који у шестој беседи из „Стромата“ вољење одређује као желатељни ум, хтење као благоразумну жељу или вољење о нечему. А за дејство овај божанствени учитељ вели да је, пошто је све што је Господ чинио било богоподобно, оно дело по ипостаси сједињене му умствене и разумне душе.

ПИР: Заиста не знају да по ономе чиме мишљаху да се супротставе побожности падоше у срамоту. А ваља нам расту-мачити и други навод из дела истог оца, тако да не остане нити један приговор истини.

МАКСИМ: Који навод? Заиста, није ми познат.

ПИР: Заиста, вели овај пречудесни муж: „Би рођен од жене, успоставивши собом обличје човека из првога саздања; показа се телесним, али без [претходећих] воља телесних и помисли људских,¹¹ у образу заједништва¹² [Бога и човека?]. А вољење је само божанско.“

МАКСИМ: Ове речи су саморазумљиве; не треба им никаква помоћ разума.

¹¹ Без телесне жеље и воље мушкарца и жене.

¹² Латински (и бугарски) преводи *in imagine novitatis*. Међутим, у грчком тексту стоји κοινότητος, а не καινότητος.

ΠΥΡ. Καί πῶς τούτοις ἀμφίβολος τυγχάνει;

ΜΑΞ. Ἐκ πολλῆς ἀμαθίας. Ἐπεὶ, τίτι οὐκ ἔστι καταφανές, εἰ μὴ πάντη τό τῆς ψυχῆς πεπῆρωται ὀπτικόν, ὅτι οὐ περὶ τοῦ φυσικοῦ λόγου, ἀλλὰ περὶ τοῦ τρόπου τῆς κατὰ σάρκα αὐτοῦ ὑπάρξεως, ταῦτα ὁ Πατήρ διεξήλθεν, δεῖξαι βουλόμενος τὴν σάρκωσιν ἔργον οὖσαν τῆς θείας καὶ μόνης θελήσεως, εὐδοκοῦντος μὲν τοῦ Πατρός, αὐτουργοῦντος δὲ τοῦ Υἱοῦ, καὶ συνεργοῦντος τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἀλλ' οὐ σαρκικῆς κινήσεως, καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων, εἴτου γαμικῆς ἀκολουθίας; Οὐ γάρ τόν τῆς φύσεως λόγον ἐκαινοτόμησε γενόμενος ἄνθρωπος τῶν ὄλων ὁ Θεός· ἐπεὶ οὐδέ ἄνθρωπος ἔτι ἦν, ἀνελλιπῆ καὶ ἀναλλοίωτον τόν ἐν πᾶσι τῆς φύσεως οὐκ ἔχων λόγον, ἀλλὰ τόν τρόπον, ἡγουν τὴν διὰ σποράς σύλληψιν, καὶ τὴν διὰ φθορᾶς γέννησιν. Οὐκοῦν τοὺς φυσικοὺς τῶν ἐνωθέντων λόγους οὐδαμῶς ἠρνήσαντο οἱ θεόφρονες τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι· ἀλλὰ συμφώνως τοῖς εὐαγγελισταῖς, καὶ ἀποστόλοις, καὶ προφήταις, τόν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεόν Ἰησοῦ Χριστόν, κατ' ἄμφω τὰς αὐτοῦ φύσεις θελητικόν καὶ ἐνεργητικόν τῆς ἡμῶν ἔφησαν σωτηρίας.

ΠΥΡ. Καὶ δυνατόν τοῦτο ἐκ τῶν τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας δεῖξαι Γραμμάτων.

ΠΙΡ. Али како их онда двосмислено разумеју?

ΜΑКСИΜ: По великој неучености. Јер како некоме може бити нејасно, осим уколико му није душевно виђење у потпуности неспособно, да отац ово не говори о природном логосу, већ о начину на који он по телу постоји, желећи да покаже како је оваплоћење дело једино божанског вољења, у коме је Отац промислиатељ, Син самоделатељ, а Дух саделатељ, а не да је оно последица телесног покрета и помисли људских, то јест, онога што се у браку савршује. Јер Бог свега, поставши човеком, није начинио некакав нови логос природе; тако, наимае, не би ни био истинити човек, будући да би логос његове човечанске природе био окрњен и измењен, већ је обновио начин [постојања природе], велим, њено зачеће путем семена и рађање кроз разарање. Следствено томе, богомудри учитељи Цркве нису порекли ниједан од присаједињених логоса природе, већ су, у сагласју са евангелистима, апостолима и пророцима, о Господу и Богу нашем Исусу Христу говорили као о вољном и делатном за наше спасење по обема природама његовим.

ΠΙΡ: А да ли је ово могуће показати на основу Писма Старог и Новог Завета?

превод и коментари:
презвитер Вукашин Милићевић